

Bosanska Posavina 2030.

Projekt Udruge »fra Grga Vilić«

Konačna verzija

Prof. dr. sc. Ivo Grgić

Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Uvod

Kada me uvijek dragi, a u mnogim stvarima i pritajeni uzor (da se zna tko je stariji), Anto Knežević, zamolio za uvod u projekt »Bosanska Posavina 2030.«, odmah sam pristao.

Na pristanak me natjera sveprisutna sramota nikad dostatnog povrata duga rodnom kraju koji me je u najvećem odredio ovakvim kakvim jesam. Pomalo naivan a ponekad i proračunat, uvijek sam slijedio uputu pokojnog djeda Ante koju dobih koncem 1979. godine: »Sine, gradi kuću će god bio.« I »Bosna-prevozom« iz Jošave te »ubrzanim« iz Broda odoh sa željom brzog, ali (kao i kod toliko drugih) nikad ostvarenog povratka.

Drugo, ne manje važno: čast i obveza napisati nešto u *Biltenu* udruge koja nosi ime meni neizmjerljivo dragog fra Grge Vilića. S njime sam, osim dugih rasprava, sučeljavanja i nadasve međusobnog uvažavanja, surađivao na njegovoj zadnjoj knjizi,¹ koja je trebala biti uvod za nove projekte.

I treće, razmislih u brzini: te sada još uvijek daleke 2030. godine moći ću se, ako bude potrebno, pozvati na Alzheimera, bez obzira na očekivanu »holostvarnost«.

Što napisati u Uvodu, a izbjeći patetiku? Što iz ponuđenog »materijala« potvrditi, a ipak ostati ozbiljan u traženja smisla? Koliko je ozbiljno polemizirati sa nepoznatim? Koliko je neozbiljno tražiti u »Danu poslije«² jutro kao nastavak onog jučer, zaboravljajući da ponekad postoji i nešto »između«?

U povijesti pisanoj i nepisanoj, i umnici i drugi, pokušavali su ono sutra zamisliti kao preslik današnjice. Poneki su pokušavali čak i ono »vrijeme kako su pričali« prenijeti u »vrijeme u kojem će se pričati«.

Boje Posavine.
(Foto: Mato Bičvić.)

¹ Ivo Grgić, »Gospodarstvo Podvučijaka«, u knjizi: fra Grga Vilić [urednik i suautor], *Podvučijak: zemlja i ljudi*. (Potočani: Dokumentacijski centar Podvučijak; Tuzla: Bosanska riječ; Odžak: HKD Napredak, 2008.), str. 127-138. Ivo Grgić je rođen koju stotinu metara od fra Grgine rodne kuće. O Ivi Grgiću mogu se naći podatci na mrežnoj stranici Agronomskog fakulteta u

Zagrebu: http://www.agr.unizg.hr/cro/curriculum/grgic_ivo.htm. (Opaska A. K.)

² Američki televizijski film »Dan poslije« (*The Day After*) emitiran je 20. studenog 1983. na mreži ABC televizije. Film prikazuje izmišljeni vojni sukob između snaga NATO-a i Varšavskoga pakta koji ubrzo prerasta u atomski rat između SAD-a i Sovjetskog Saveza. Tijekom prvog emitiranja film je vidjelo više od 100 milijuna ljudi. (Opaska A. K.)

U mnoštvu misterija, za mene je bio i ostao najveći misterij *čovjek*, u svim oblicima kakvim ga možemo zamisliti. Pa i Bosanska Posavina 2030. bit će i dalje prostor *čovjeka*, i to onoga što ga Stvoritelj stvori na svoju sliku i priliku. Boje kože, jezika i drugih obilježja Bogu milih. A sve drugo će biti manje važno. Sve drugo moglo bi ubrzo postati suprotnost naših sadašnjih želja ili, još gore, postati suprotnost naših samosažaljenja.

Pomno sam iščitao ovaj cijeli projekt, počevši od krasne futurističke prispodobe u kojoj dominiraju »stroj« i »spolnost« pa do zadnjih redaka što ih napisaše Mara Barišić, Jozo Blažević Jokan, Ivica Budulica Strikan, Ilija Džepina, fra Mladen Jozić, Anto Knežević, Slavko Knežević, Blaž Kovačević, Ivo Lubina Dino, Ivo Matić, Ružica Šušnjara i Pavo Vilić. Nakon čitanja nametnu mi se pitanje naših ograničenosti. Poglavitito ograničenosti u promišljanju budućnosti. Sjetih se mnogih pogriješaka od kojih mi se nametnuše dvije, od tolikih u povijesti učinjenih.

Prva je pogriješka T. R. Malthusa (1766.-1834.) koji u *Eseju o principima stanovništva* onomad zaključio da se stanovništvo razmnožava brže nego što raste proizvodnja hrane. Ljudi se »množe« geometrijskom progresijom (1, 2, 4, 8, 16, 32...), a proizvodnja hrane linijom aritmetičke progresije (1, 2, 3, 4, 5, 6...) – zaključio on. Zato su ljudi, prema Malthusu, osuđeni na bijedu i siromaštvo te *žurno treba poduzeti mjere ograničenja porasta stanovništva, jer će oni »sami sebe pojesti«*. Razvitak tehnologije opovrgnuo je njegovu teoriju. Problem gladi i pothranjenosti je posljedica nepravedne preraspodjele hrane, jer se u svijetu danas proizvodi znatno iznad ukupnih potreba.

Kao drugo, spomenimo »ludistički« pokret u Engleskoj početkom 19. stoljeća. On se pojavio iz straha od pojave parnih strojeva koje su radnici optužili za tada masovnu nezaposlenost. Razvitak proizvodnje, trgovine, tehnike, ali i potreba tog istog stanovništva za robama, doveli su do nedostatka radnikā. Potonji otkriše da pravo zlo jesu vlasnici kapitala, koji postadoše i vlasnici ovozemalj-

skog im življenja. Uzalud Francuska revolucija završena koncem 18. stoljeća i borba za temeljna prava radnika u konačnici uobličena sa »tri puta osam«.³

Teško je zamisliti »Dan poslije«, naročito ako se to i ne pokuša. Teško je u našoj ograničenosti prihvatiti neminovnost dolazećeg te ostaje jedino: »Što nije zapisano, nije se ni dogodilo«.

U prošlom stoljeću i tisućljeću, daleke (a meni bliske) 1976., 1977., 1978. i 1979., mnogi su zbog njima znanih razloga, ali zamišljajući »svoje sutra«, napuštali Posavinu. I svaki puta se prilikom »posjeta« zavičaju čudili da to »nije ono što su *ostavili*«.

Pa neka ovih nekoliko riječi bude moj »povratak«, ali i potpora i izraz divljenja svima koji se više od *nas* drugih brinu što će biti sutra »*tamo dole*«. Što bilo da bilo, Bosanska Posavina će opstati, pa makar se pisala i kao Босанска Посавина, 博桑斯卡格波薩維納, באסאנסקא פאסאוויןא ili bilo kako drugačije. Ako ni zbog čega drugog, barem zbog zapisanih riječi i u ovome projektu.

Projekt je obogaćen ilustracijama. Među njima se ističu slike Mate Bičvića, jednog od najpoznatijih umjetničkih fotografa iz Bosanske Posavine. Mato se trenutno nalazi u Japanu. Njegove su slike, uz dopuštenje, uzete sa <http://fotozine.org/index.php?omen=MataB>.

U Zagrebu, studeni 2013. godine

Terino brdo u Jošavi kraj Odžaka. (Foto: Iva Grgić.)

³ »Tri puta osam« odnosi se na izboreno radničko pravo da tijekom radnog dana imaju 8 sati posla, 8 sati spavanja i 8 sati za slobodne djelatnosti. (Opaska A. K.)

Mr. Kristina Čustonjić

Glazbena škola »Katarina Kosača Kotromanić«, Žepče

O budućnosti Bosanske Posavine⁴

Iznimno mi je drago da sam dobila priliku reći nešto o projektu »Bosanska Posavina 2030.« Udruge »fra Grga Vilić«. Čitajući tekst projekta stekla sam dojam da je zajednički cilj okupljenih oko vizije budućnosti Bosanske Posavine ustvari *briga za dobro duše i tijela*. Za dobrobit onih koji već žive na tom području, kao i onih koji će tek doći. Za čovjeka kao centralno mjesto onoga što je bilo, što jeste i što će biti.

Kao što reče mr. sc. Anto Knežević, zapadna futuristička predviđanja svode se uglavnom na politiku, gospodarstvo i tehnologiju. Ne spominju se kultura, obitelj, niti tradicionalne vrijednosti poput marljivosti, ustrajnosti, mudrosti, velikodušnosti, ljubavi... itd.

Odnos tehnologije i čovječnosti odredit će budućnost čovječanstva. U tom smislu mora se promatrati i Bosanska Posavina, kao i svi njezini dijelovi. Unutar Bosne i Hercegovine, unutar Europe, ali i unutar svijeta.

U prvom dijelu projekta pod naslovom *Zajednička vizija* donosi se niz zanimljivih pogleda o budućnosti Bosanske Posavine. Zajednička vizija bi mogla biti »vodič« za čvrstu, usmjerenu i jaku Posavinu.

Geografski, to je predio koji pruža puno mogućnosti za razvoj prirodnih, tehnoloških i drugih resursa, ne zaboravljajući pri tome međunarodni položaj u kojem BiH može biti do 2030. godine.

⁴ Ovo je izlaganje pročitano na tribini »Bosanska Posavina 2030. godine« koja je održana 11. prosinca 2013. u odžačkom Centru za kulturu. Na tribini je ovaj projekt Udruge »fra Grga Vilić« predstavljen javnosti. (Opaska A. K.)

Ne treba zaboraviti ni nove tehnologije (koje će neminovno postati dio naše svakodnevice). Naravno, treba uzeti u obzir i druge činitelje koje spominje ovaj projekt. To su: izvjesna »protustresna kampanja« (koja je u tekstu detaljno opisana), zatim stanje okoliša, stari i novi izvori energije, migracije stanovništva, politika, zaposlenost, sredstva plaćanja usluga, obrazovanje, jezik, zdravlje i vjera.

Jednako su važna i pojedinačna viđenja iznijeta u drugom dijelu projekta. Ta viđenja otvaraju pitanja poput ovih: Ima li Bosanska Posavina uvjete za opstanak? Zašto se od 1990-ih naovamo »slika« Posavine toliko izmijenila? Kakva će slika biti 2030-ih? Da li budućnost pripada strojevima ili ljudima?

Posebno mi je intrigantna riječ »opstanak«. Upravo je to ključna riječ na koju trebamo obratiti pažnju, misleći pri tome na opstanak Bosanske Posavine kao geografskog područja (sa prirodnim, tehnološkim i sl. resursima), na opstanak Posavljaka, na opstanak kulturnih i tradicijskih vrijednosti koje ne smijemo zaboraviti ni u 2030. godini.

Potrebno je nekako »pomiriti« te dvije krajnosti; uspješno povezati staro i novo. Ja vjerujem da to jeste i mora biti moguće.

Ovo kratko izlaganje završit ću sa viđenjem gospodina Pave Vilića koji kaže da Bosansku Posavinu vidi kao »vrata Bosne i Hercegovine«. I upravo ta vrata treba držati otvorenima. ■

Posjetitelji tribine »Bosanska Posavina 2030. godine«.
Centar za kulturu, Odžak, 11. prosinca 2013.
(Foto: Pero Stanojević Pecko.)

Osnove projekta

Ideja o projektu »Bosanska Posavina 2030.« nastala je u ljeto 2013. godine. Projekt je završen u studenome, a javnosti je predstavljen u prosincu 2013. godine.

Pod *Bosanskom Posavinom* smatra se osam sjevernobosanskih općina iz 1991. g.: Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Brčko, Derventa, Gradačac, Modriča, Odžak i Orašje.⁵ Posavina (površine oko 2615 km²) na jugu se graniči s općinom Doboj. U Posavini je 1991. živjelo 319.593 stanovnika: 133.467 (blizu 42%) Hrvata, 88.484 (blizu 28%) Srba, 70.907 (iznad 22%) Bošnjaka, 18.145 (blizu 6%) Jugoslavena te 8.590 (blizu 3%) ostalih. Većinski hrvatska naselja i pripadni krajevi zauzimali su 54% Posavine.⁶ Danas je Bosanska Posavina razdijeljena na dio RS-a, Županiju Posavsku, Distrikt Brčko i dio Tuzlanskog kantona (Gradačac).

Na početku projekta pojavio se prigovor koji glasi: »Mi ne možemo imati viziju Bosanske Posavine odvojeno od širega konteksta (Bosne i Hercegovine, Europe i svijeta).« Prigovor smo uvažili. Ovaj projekt sadrži i *nužni* opis budućeg stanja u svijetu 2030. godine.

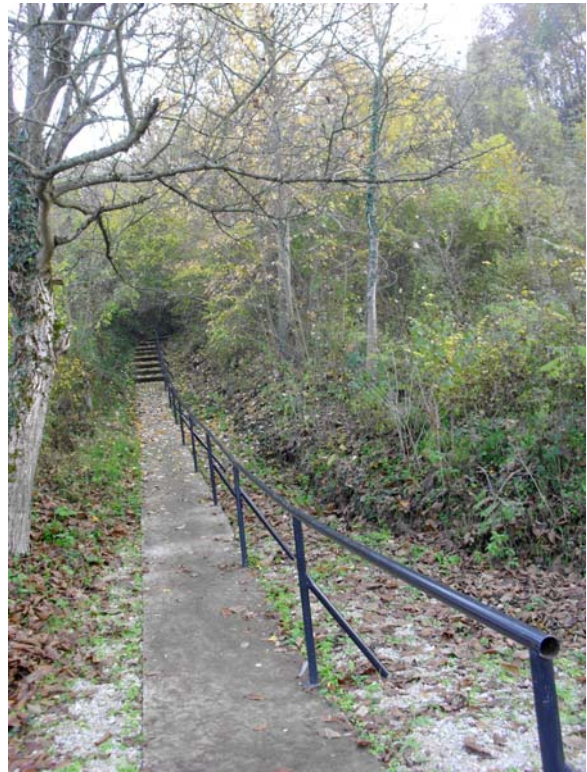
Svako predviđanje sadrži niz nepoznanica. Ipak ovaj projekt nije tek skup subjektivnih strahova, nada i mašte nekolicine pojedinaca. Naime, projekt je zasnovan i na:

- provjerljivim činjenicama, uključujući i objavljene podatke Agencije za statistiku BiH,
- demografsko-ekološkim i drugim kretanjima,
- razvojnim mogućnostima regije i
- stranim scenarijima o budućnosti BiH i Europe.

Ta četiri elementa daju ovom projektu obilježja *strateškog dokumenta*.

⁵ Marko Babić, »Bosanska Posavina«, *Hrvatska enciklopedija Bosne i Hercegovine*. Sv. 1: A-Đ. Gl. urednik Jakov Pehar. (Mostar: Hrvatski leksikografski institut Bosne i Hercegovine, 2009.), str. 270.

⁶ Saša Mrduljaš, »Prostorno-demografsko određenje etničkog i političkog pojma Bosanske Posavine«, *Nova prisutnost*, 7 (2009.), 1, str. 90 i sl.

Bukvica: šumski put iz Donjega Pećnika prema crkvi. (Snimljeno 10. studenoga 2012.)

Predstavljanje projekta javnosti

Projekt »Bosanska Posavina 2030. godine« predstavljen je javnosti 11. prosinca 2013. u odžačkom Centru za kulturu. Na tribini su o budućnosti Posavine govorili prof. dr. sc. Ivo Grgić s Agronomskog fakulteta u Zagrebu; istraživačica etnografske baštine mr. Kristina Čustonjić iz Žepča te predsjednik Udruge Anto Knežević. Nastupile su i narodna sviračica Marica Filipović i pjevačica Kaja Pavlović iz Žepča. Nakon triju izlaganja na tribini razvila se živahna rasprava.

O tribini su u prosincu 2013. izvijestili tiskani i elektronski mediji (Katolička tiskovna agencija KTA, sarajevski *Katolički tjednik*,⁷ posavski portal www.posavina.org, radio-postaje itd.) Pozivajući se na agenciju KTA, sarajevski je mjesecnik *Svjetlo riječi* u novogodišnjem broju 2014. tiskao slijedeću vijest (koju objavljujemo uz dopuštenje):

⁷ Anto Pranjkić, »Bosanska Posavina nije zaboravljena«, *Katolički tjednik*, broj 51 (22. prosinca 2013.), str. 6. Foto: Pero Stanojević Pecko.

Budućnost Bosanske Posavine

KTA

ODŽAK – U odžačkom Centru za kulturu 11. prosinca predstavljena je studija o budućnosti Hrvata i drugih stanovnika sjeverne Bosne.

Studija je rezultat projekta udruge *Fra Grga Vilić*, a autorstvo potpisuju: inženjeri, doktori znanosti, svećenici, književnici i dr. Uvodni dio i recenziju projekta uradio je prof. dr. Ivo Grgić s Agromorskog fakulteta u Zagrebu, podrijetlom Posavljak. U projektu je opisan međunarodni položaj BiH 2030. godine, kao i sljedeći aspekti života u Posavini: stanje okoliša i izvori energije, migracije stanovništva, politika, zaposlenost, sredstva plaćanja usluga, prosvjeta, jezik, zdravlje i vjera.

Na tribini su sudjelovali još: istraživačica etnoglazbene baštine mr. Kristina Čustonjić, predsjednik udruge *Fra Grga Vilić* mr. sc. Anto Knežević te dekan Doborskog dekanata preč. Jakov Filipović. Sve konstruktivne primjedbe iz rasprava bit će unesene u konačnu varijantu dokumenta o budućnosti Bosanske Posavine. □

siječanj 2014. **Svjetlo riječi** 39

I tribina i projekt naišli su na pozitivan odjek u javnosti.⁸ Bilo je i konstruktivnih kritičkih primjedaba, koje smo usvojili. U ovu, konačnu verziju dokumenta »Bosanska Posavina 2030. godine« uključili smo sljedeće važnije izmjene:

1. Pojašnjavamo da naš projekt *nije* financiran novcem iz europskih fondova, nego isključivo novcem članova Udruge. Riječ »projekt« ima više značenja. Projekte pišu ne samo činovnici EU-a, nego i istraživači, građanske udruge, pa čak i studenti i učenici.
2. Pojašnjavamo da ovaj projekt *nije* plan gospodarskih mjera za oporavak Bosanske Posavine.⁹ Ovaj dokument promišlja i opisuje *vjerojatni izgled* života u Bosanskoj Posavini 2030. godine.
3. U ovoj je verziji *izostavljen* odjeljak koji razmatra odnos vjere, braka, obitelji i tehnološki pomognute oplodnje.¹⁰
4. *Skraćen* je odjeljak sa opisom različitih scenarija budućnosti BiH, koje je razradila njemačka zaklada Friedrich Ebert Stiftung (str. 8).
5. *Dodano* je izlaganje mr. Kristine Čustonjić sa odžačke tribine (str. 3).
6. U ovoj su verziji *zamijenjene* neke prijašnje fotografije.

⁸ Komentari tribine i projekta kretali su se od umjerenih pohvala do izraza oduševljenja. Citiramo nekoliko komentara: a) »Tribina ukazuje na dolazak pametnih, domaćih ljudi u Posavinu.« b) »Tribina je bila pravi melem na ranu.« c) »Odlične teme, odlični komentari, odlični ljudi!« d) »Bilo je divno i imao sam divnih stvari za čuti.« e) »Naš [posavski] kraj s ovakvim tribinama doživljava nov intelektualni zamah.« f) »Sve je funkcioniralo odlično, kô švicarski sat.«

⁹ Planove gospodarskih mjera razrađuju stručni timovi, a usvajaju ih državni dužnosnici. Udruga pokreće javnu raspravu o važnim pitanjima, ali ne posjeduje moć provedbe planova u praksi.

¹⁰ Izostavljeni odjeljak (o suvremenim trendovima, raspadu tradicionalne obitelji i braka te o odnosu Crkve prema tehnološki pomognutoj oplodnji) može se vidjeti u *predkonačnoj* verziji dokumenta (koji se može dobiti od Udruge »fra Grga Vilić«.) Tema raspada tradicionalne obitelji, braka itd. je veoma aktualna, ali izaziva snažne emocionalne reakcije. O različitim svjetonazorima i etičkim pitanjima može se organizirati posebna tribina ili okrugli stol.

O predviđanjima budućih događaja

Mnoga su se predviđanja iz prošlosti do danas ostvarila. Navodeći brojne primjere (put na mjesec, potonuće Titanica, knjige Julesa Vernea, H. G. Wellsa i Georgea Orwella), ruski autor Nikolaj Kofirin zaključuje:

»Poznati su mnogi slučajevi kada su izvješća novinara i pisaca doslovce predviđala događaje. [...] Pre-mnogi fantastični i filozofski opisi budućnosti obistinili su se u stvarnosti.«¹¹

Tehnologija je omogućila da se ostvare mnoga jučerašnja predviđanja (»Ima stvari koje su prije jedan naraštaj bile građa iz romana, a koje su danas moguće: oplodnja *in vitro*, kirurgija *in utero*, kloniranje i proizvodnja nanočipova«), ali Crkva zbog etičkih razloga ne prihvaća ta ostvarenja.¹²

Na Zapadu postoje timovi raznih stručnjaka koji analiziraju sadašnjost i predviđaju budućnost. To su znanstvenici, izumitelji, pisci i futuristi. Oni prate dostupne izvore, tekuća kretanja, dugoročne promjene u okolišu, napredak tehnologije i medicine. Takav je, primjerice, trajni suradnički projekt nazvan »FutureTimeline« (Vremeplov budućnosti).

Kotač za razgledanje u gradu budućnosti.
(Izvor: <http://desktopclub.ru>)

Međutim, zapadna futuristička predviđanja (kao i strani scenariji o budućnosti BiH) imaju ozbiljan nedostatak: svode se uglav-

¹¹ Николай Кофурин, »Будущее для Европы и для России«. Dostupno pri <http://subscribe.ru/group/chem-horosha-zhizn-zagranitsejvse-za-i-protiv/5172874/>.

¹² »Catholic Social Doctrine: Morality, Science, and Technology«. Dostupno pri <http://www.catholic.org/hf/faith/story.php?id=46253>.

nom na politiku, gospodarstvo i tehnologiju. Navedimo primjer. »FutureTimeline« u opsežnom izvješću za 2030. godinu opisuje slijedeće glavne teme života (po naslovima):

2030.: Globalno stanovništvo doseže kritičnu točku | Ubrzano raste uporaba razslanjivanja [morske] vode | U razvijenim državama proširena je tehnologija "pametne elektromreže" | SAD slabi kao svjetska sila | Većina novih automobila su električni ili su hibridi | Umjetna inteligencija je široko rasprostranjena | Depresija je globalna bolest broj jedan | Znatno se povećalo muslimansko stanovništvo | Indija postaje najmnogoljudnija država na Zemlji | Usavršeno je modeliranje potpunih vremenskih prilika | Svemirski otpad u putanji postaje glavni problem za svemirski let | Svemirski brod »Jupiter Icy Moon Explorer (JUICE)« [istraživač Jupiterova ledenog mjeseca] dospio do Jupiterova sustava | U pogon puštena nadzvučna letjelica »Lockheed Martin SR-72« | Novi naraštaj vojnih helikoptera | Superbrza analiza mjesta zločina | Nova zanimanja današnjice.¹³

U tom izvješću na tridesetak stranica prešućuju se temelji na kojima počiva dosadašnja ljudska zajednica i čovjekov život. Ne spominje se *kultura*. Ne spominje se imenica *obitelj* (spominje se samo kao pridjev: »obiteljsko nasilje«, *family violence*). Ne spominju se ni tradicionalne vrijednosti kao što su: marljivost, ustrajnost, mudrost, strpljivost, razboritost, pravednost, jakost, poštenje, čast, uzdržanost, čistota, velikodušnost, žrtva (odricanje), ljubav, nada, savjest, poštovanje, dobrotu. Ne spominju se ni vjera, ni religija (a kamoli Bog).¹⁴ Ta budućnost kao da pripada strojevima, a ne ljudima.

Na taj manjak ljudskosti i duhovnosti tehnologiziranog svijeta ukazuju mnogi istraživači. Zato ovdje valja ukratko opisati ulogu tehnologije. Zašto?

Zato što će budućnost čovječanstva odrediti dvije sile. Prvu silu predstavlja *tehnologija*,

¹³ Dostupno pri <http://www.futuretimeline.net/21stcentury/2030.htm>.

¹⁴ Riječ »istina« se spominje samo u bilješci pod naslovom »Ružna istina o svemirskom otpadu: do 2030. godine utrostručit će se problem krhotina u putanji« (»Ugly Truth of Space Junk: Orbital Debris Problem to Triple by 2030«, Space.com: <http://www.space.com/11607-space-junk-rising-orbital-debris-levels-2030.html>).

uključujući i razne *medije*. Drugu silu predstavlja *čovječnost*, koja uključuje *obitelj i moralnost*.

Prijetnje čovjeku od tehnologije prepoznala je i Srpska pravoslavna crkva (SPC) koja je osnovala »Centar za proučavanje i upotrebu savremenih tehnologija«. Upravnik Centra (informatičar i prezviter dr. sc. Oliver Subotić), objavio je knjigu u kojoj, sa Crkvenoga motrišta, brani slobodu čovjeka i vjernika od biometrijskih sustava identificiranja.¹⁵ Prikazivač Subotićeve knjige piše:

»Mnogi su se pitali: zašto je baš Crkva reagovala, ne shvatajući da je pravo pitanje: zašto *nisu* reagovali oni koji su po prirodi stvari to trebali da učine (najveći deo tzv. NVO sektora i akademske institucije)?«¹⁶

Prešutan odgovor na to pitanje glasi: Crkva reagira na tehnološke prijetnje iz dva razloga: prvo, zato što slijedi jasna vjersko-etička načela zauzimajući se *za dobro svakog čovjeka*; drugo, zato što je Crkva *neovisna* (ne samo ideološki, nego i finansijski).

SPC je u suglasju s Ruskom pravoslavnom crkvom (RPC). Arhijerejski sabor RPC je u veljači 2013. usvojio dokument »Stav Crkve glede razvoja tehnologijā prikupljanja i obrade osobnih podataka«.¹⁷

Bog s tobom, dobri čovječe!
(Foto: Mato Bičvić.)

¹⁵ Оливер Суботић, *Биометријски системи идентификације: критичка студија*. (Београд: Институт за политичке студије, 2007.).

¹⁶ Б. Нешић, приказ Суботићеве књиге доступан је при <http://www.pravoslavje.org.rs/broj/977/tekst/biometrijski-sistemi-identifikacije/>.

¹⁷ »Позиција Цркве в связи с развитием технологий учета и обработки персональных данных. 4 февраля 2013 г.« Доступно при <http://www.patriarchia.ru/db/text/2775107.html>.

Sergej Pisarev, suradnik časopisa *Problemi nacionalne strategije*, ide korak dalje. On vidi Rusiju kao moralni »orijentir i stjegonošu« i za Europu i za cijeli Zapad:

»Mi smo predložili da se, na ideološkom planu, za osnovu uzme koncepcija "Rusija – Noina arka čovječanstva". Najopćenitiji smisao koncepcije svodi se na to da je naša država samodostatna što se tiče resursā, uključujući i one koji postaju sve cjenjeniji, a to su voda, tlo na kojemu se mogu uzgajati ekološki čisti prehrambeni proizvodi, kolosalni teritorij dostatan da na njemu prežive ne samo naši građani, nego i najbolji ljudi cijeloga svijeta. "Noina arka" je mjesto i teritorij gdje bi se, kao u biblijskoj arci, sačuvalo sve najbolje što je čovječanstvo uradilo u svojoj povijesti u dijelu tradicijā, kulture, religije, nacionalnosti, jezika, gospodarstva i ideologijā. Ovdje se čini nužnom i ekologija: prirode, društva i osobe. Ekologija osobe je očuvanje tradicija i pravilnih životnih navika koje je čovjek uvijek imao, a koje se sada uništavaju. Što mi vidimo? Ruše se obitelji i tradicije, nameću se pederaštija, istospolni brakovi i legaliziranje pedofilije – sve što dovodi do razvrata i do demografskih, socijalnih, moralnih i svakojakih drugih problema. Danas se to često događa ne po inicijativi samoga društva; pritisak na ljude potječe od same države. I tradicije se ruše na državnoj razini, što vidimo na primjeru Europe. Naš je zadatak: očuvati te tradicije!«¹⁸

Možda uzvišeno zvuče moralna načela koja navodi suradnik ruskoga časopisa *Problemi nacionalne strategije*. Međutim, drugačija načela vladaju na području ruskih geostrateških interesa.

Tako prema jednom navodnom ruskom scenariju, Bosna i Hercegovina će se raspasti do 2035. godine. Teritorij BiH podijelit će njezina dva jača susjeda: Hrvatska i Srbija. Smanjit će se teritorij Crne Gore, a povećati teritorij albanske države. Prema istom izvoru,¹⁹ novi će zemljovid jugoistočne Europe izgledati ovako:

¹⁸ »Саммит G8: Один равен Семи«. Доступно при http://www.riss.ru/my-v-smi/1882-sammit-g8-odin-semi#_UoKrKyfaRkg.

¹⁹ »Russian experts predict major changes of European borders«. Доступно при http://www.b92.net/eng/news/world.php?yyyy=2013&mm=01&dd=14&nav_id=84148.

Washington i Brisel imaju drugačiju viziju. Oni su navodno usuglasili dugoročan plan za: novi ustav BiH; dvije nove federalne jedinice i dva distrikta te postupno gašenje nacionalističkih stranaka. Time bi se, prema zapadnim procjenama, otklonile glavne prijetnje po državu: odcjepljenje RS-a; stvaranje nove, većinske hrvatske jedinice u BiH; stvaranje unitarne države zasnovane na vladavini bošnjačke većine; radikalizacija muslimana. Nova bi BiH štitila prava konstitutivnih naroda na teritoriju cijele države.²⁰

Njemačka zaklada Friedrich Ebert Stiftung predviđa pet scenarija za BiH u 2025. godini. To su: 1) BiH je zadržala sadašnje stanje; 2) BiH je 2025. funkcionalna i decentralizirana država, članica EU; 3) uspostavljena je učinkovita država nakon vojne intervencije NATO-a zbog pokušaja odcjepljenja RS-a; 4) BiH je gospodarski i kulturno integrirana u regiju i u EU; 5) BiH se mirno raspala na tri države: »Republiku Srpsku«, »Hrvatsku državu« i »Bošnjačku državu«.²¹

I razne građanske udruge u BiH raspravljaju o budućnosti svoje države.²²

²⁰ I. Marić, »Budućnost BiH: Dvije federalne jedinice, gašenje nacionalnih stranaka«. Dostupno pri http://www.dnevni-list.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=23423:budunost-bih-dvije-federalne-jedinice-gaenje-nacionalnih-stranaka&catid=10:izdvojeno1&Itemid=21.

²¹ B. A. 02/04/2012 [Vijesti.ba/Fena], »Fondacija Friedrich Ebert Stiftung predstavila pet mogućih scenarija za BiH«. Dostupno pri <http://www.vijesti.ba/vijesti/bih/80200-Fondacija-Friedrich-Ebert-Stiftung-predstavila-pet-mogucih-scenarija-BiH.html>.

²² Mostarska Udruga građana »Dijalog« posvetila je temi »Zašto i kako (pre)urediti (F)BiH?« jedan broj časopisa *Status: magazin za političku kulturu i društvena pitanja* (broj 16, ljeta 2013., str. 50-106). Dostupno pri http://status.ba/wp-content/uploads/2013/09/Status_16_WEB.pdf.

I Posavljaci razmišljaju o svojoj budućnosti. U studenome 1997. u Orašju je održan višednevni simpozij o Hrvatima Bosanske Posavine. Jedan od zaključaka bio je da treba »objediniti pamet u budućnosti«.²³

Ubrzo je pozornost preusmjerena sa Bosanske Posavine (osam općina) na njezin manji dio zvan »Županija Posavska« (manje od tri predratne općine). Dvotjednik *Posavski glasnik* postavlja 1999. pitanje Valentinu Inzku, austrijskom veleposlaniku u BiH (sadašnjem Visokom predstavniku u BiH): »Ima li Županija posavska, kao dio bosanske Posavine, uvjete za opstanak?« Inzko je odgovorio:

»Da odgovorim izravno: Županija posavska, prema mome mišljenju, ima veliku šansu za svjetliju budućnost. Često kada posjetim manje teritorijalne jedinice, pitam znaju li koliko Singapur ima četvornih kilometara. Ostanu iznenađeni kada im kažem da njihova općina ili kanton ima više četvornih kilometara od Singapura. To se pitanje može odnositi i na Županiju posavsku. A suvišno je govoriti što Singapur danas znači u svijetu.«²⁴

Vratimo se k našem projektu o Bosanskoj Posavini 2030. godine. U početku su suradnici Udruge radili odvojeno (svatko za sebe, bez razgovora s drugima). Oni su ukratko opisali buduće stanje u raznim područjima života u Bosanskoj Posavini. Kada su prikupljeni pojedinačni tekstovi, napravljena je sinteza kao proizvod timskog rada Udruge.

U prvom dijelu ovog dokumenta nalazi se *zajednička vizija* Udruge o budućnosti Bosanske Posavine (str. 9-19). Ta zajednička vizija uključuje i podatke iz različitih izvora (tiskanih i digitalnih).

U drugom dijelu dokumenta (str. 19-44) objavljujemo *pojedinačna viđenja* budućnosti Bosanske Posavine, onako kako ju vidi desetak suradnika Udruge. ■

Odžak (Bosanska Posavina), 11. veljače 2014.

²³ Vidjeti nekoliko izvješća pod zajedničkim naslovom »Dani Hrvata Bosanske Posavine« na čak pet stranica velikog formata u *Posavskom glasniku* (Orašje) od 27. studenoga 1997., str. 5-9.

²⁴ Ljiljana Baotić, interview s Valentinom Inzkom: »Singapur ima manje četvornih kilometara od vaše Županije, zna se što on znači u svijetu, a zašto i vaš kanton ne bi bio na tom stupnju razvijenosti«, *Posavski glasnik* (Orašje), 4. ožujka 1999., str. 5.

Bosanska Posavina 2030. Zajednička vizija

Copyright © 2013 The Father Grga Vilić Citizens' Association. All rights reserved. This Project (Bosnian Posavina 2030) is the intellectual property of the Father Grga Vilić Citizens' Association.²⁵

Međunarodni položaj BiH 2030.

Svjetska gospodarska kriza se produbila do sredine 2020-ih godina. Krizu su izazvale virtualne transakcije međunarodnoga spekulativnog kapitala, napuštanje čvrstih nacionalnih valuta, otvaranje vrata stranim kreditima, stvaranje spekulativnog balona (*bubble*), pucanje balona, devalvacija valuta i predaja državā međunarodnim financijskim ustanovama. Amerikanci su se gospodarski donekle oporavili. Duboka kriza najjače je pogodila Europsku Uniju. Sredinom 2020-ih najčešća riječ u Europi je »kriza« (eng. *crisis*). Amerikanci se rugaju *umirovljeničkoj* Europi kao starijoj sestri ponavljajući: *Cry, sis!* (»Plaći, seko!«)²⁶

Bosna i Hercegovina (BiH) je postala kandidatkinja za Europsku Uniju u vrijeme kada je EU i službeno podijeljena na bogati Sjever i siromašni Jug. Dvanaest europskih država doživjelo je bankrot. Bankrotirala je i Švicarska, koja nije bila članica EU.²⁷

Neke su europske zemlje prisiljene prodati dio svojega teritorija da otplate dugove. Grčka je prodala dio antičkog nasljeđa i 25 svojih otoka. Pet grčkih otoka kupila je Turska, nova *globalna* sila koja se ubrzano razvija.

Sredinom 2020-ih stižu na naplatu krediti koje je BiH desetljećima uzimala. U nemogućnosti da otplati dugove, vlada BiH je pri-

²⁵ Ovaj projekt (kao zajednička vizija) je intelektualno vlasništvo Udruge »fra Grga Vilić«. Ova se publikacija **može** umnožavati, fotokopirati ili na bilo koji drugi način reproducirati pod dva uvjeta: 1) ako se jasno naznači vlasnik projekta / publikacije (Udruga građana »fra Grga Vilić«) i 2) ako se o tome obavijesti Udruga »fra Grga Vilić« (na mail: a_nela_1986@hotmail.com).

²⁶ Engleske riječi *Cry, sis!* izgovaraju se kao *crisis* (»kriza«).

²⁷ Kasnije se ispostavilo da uzrok bankrota Švicarske nije bio financijske, nego političke naravi: neke su velesile željele diskreditirati švicarski referendum kao posljednji izravni oblik demokratskog izjašnjavanja slobodnih građana.

siljena prodati dio svojega teritorija. O tome se u Parlamentarnoj skupštini BiH vodi burna rasprava. Jedan poslanik (Hrvat) ističe da »prodaja državnih resursa nije nikakva tragedija«. On dodaje da BiH i na ovom području »kaska za Hrvatskom«. On citira stare hrvatske novine iz 2013. godine. Novine su navele da je Hrvatska većinu svoje državne imovine rasprodala još prije 15 godina:

»Nabrojeno je da se prodaje: "Croatia Airlines" (49% tvrtke ako je kupac izvan EU-a dok ponuditelj iz EU-a može kupiti veći postotak. Procijenjena je vrijednost 300 milijuna kuna.); "Hrvatske autoceste" (Ministarstvo prometa objavilo je natječaj u kojemu traži koncesionara za 1024 km autoceste na rok od trideset do pedeset godina. Procijenjena vrijednost je 22,5 milijarda kuna.); "Petrokemija" tvrtka traži financijskog savjetnika koji će joj pomoći u odabiru strateškog partnera (Državi bi ostalo 25% dionica.); "HŽ cargo" (Vlada je prihvatila ponudu rumunjske tvrtke "Froviar" koja je dio "Gran pet" grupe za kupnju 75% udjela što će platiti 40 milijuna eura. Rumunji su pristali uložiti dodatnih dvadeset milijuna eura u investicije i modernizaciju.). Do kraja ove [2013.] godine prodaju se četiri pomorske luke: Rijeka, Ploče, Zadar, Šibenik, Hrvatska lutrija, Narodne novine, Luka Vukovar. Navedeno je što se prodaje do prve polovice 2014.: Hrvatska pošta, Aci, Jadrolinija, šest zračnih luka (Osijek, Pula, Rijeka, Zadar, Split, Dubrovnik), Imunološki zavod, Croatia banka, Apis, Brijuni, Brodarski institut, Hrvatska brodogradnja – Jadran brod, Club Adriatic, Park Prevlaka, Zrakoplovno-tehnički centar Velika Gorica.«²⁸

Vlada BiH je jednom talijanskom bogatašu prodala Neum. Još prije su rasprodane šume, vode i drugi resursi RS-a. Kupci su tajkuni iz Rusije i nove *globalne* sile: Indije.

Svijet u našim očima.
(Izvor: <http://desktopclub.ru>)

²⁸ Đurđica Ivanišević Lieb, »Hrvatska na rasprodaji«, *Glas koncila* (Zagreb), 20. listopada 2013., str. 12.

Prodan je i veći, privatni dio naselja Međugorje. Prodano je sve osim crkvenog vlasništva, Brda ukazanja i Križevca. Međugorski je slučaj privukao pozornost javnosti. U gradu se prvo pojavilo pedesetak talijanskih kupaca. Oni su mještanima za njihove kuće, hotele i imanja nudili peterostruko veću cijenu od tržišne. Kada su mještani rasprodali svoje posjede, ispostavilo se da iza pedesetak talijanskih kupaca stoji jedan talijanski milijarder, novi vlasnik Neuma.

Da bi se prikazalo demografsko stanje 2030. godine, treba prvo ukratko opisati tadašnji način života. Naime, način života je izravno utjecao i na sastav i na broj stanovnika Bosanske Posavine 2030. godine.

Novi način života počiva na dva stupa. Prvi stup su *nove tehnologije*, a drugi je *protustresna kampanja*. Kao i na ostalim područjima, BiH kasni za Zapadom i u razvijenim tehnologijama i u protustresnoj praksi. Stoga u BiH 2030. godine postoji čudnovat suživot novih izuma i starih običaja. Na još ponekim mjestima u Posavini mogu se sresti prijašnja radost, druženje i izvorne »seljačke« pjesme.

Baba Radošuša s ekipom iz Velikog Prnjavora kraj Doboja. (Izvor: <http://www.veliki-prnjavor.com>.)

Novo tehnologije

Koncem 2020-ih zapadni svijet doživljava buran tehnološki razvoj. Najjače *high-tech* tvrtke imaju potpuno razvijene, *gotove* tehnološke uređaje pet-šest generacija unaprijed. Međutim, one ih ne puštaju na tržište, jer

prvo žele rasprodati sadašnju (već zastarjelu) generaciju proizvoda.

Novi tehnološki izumi utječu na razna područja, pa i na odnos prema učenju stranih jezika. (Vidjeti opis prenosivog *univerzalnog holoprevoditelja* u odjeljku »Jezik«.)

Tehnološki je razvoj praćen nizom medijsko-financijskih skandala. Prvi je skandal izbio prodavanjem satelitskih snimaka građanima. Sateliti su počeli iz svemira (neovlašteno) snimati objekte i građane svijeta još od početka 1980-ih godina. Početkom 2020-ih na međunarodnom tržištu se pojavljuju fotografije građana tajno snimljenih u »nezgodnim položajima« (na ulici, u prirodi pri vršenju fizioloških potreba itd.). To, s jedne strane, izaziva šok građana nepripremljenih na takve fotografije. S druge strane, javlja se potražnja za takvim slikama iz sentimentalnih razloga (jer ljudi žele vidjeti sebe iz mladih dana).

Novi tehnološki izazivaju *holografije* u tri dimenzije. One se na međunarodnom tržištu javljaju sredinom 2020-ih godina. Pojava holografija dovodi do novog tumačenja cijele stvarnosti i povijesti. Postupak holografske (višedimenzionalne) obrade stvarnosti sastoji se od pet koraka:

1. stvara se velika baza podataka snimljenoga govora i zvuka;
2. stvara se dvodimenzionalni film s likovima-govornicima;
3. sinkronizira se govor s likovima koji otvaraju usta (a zvuk se sinkronizira s izvorima zvuka);
4. dodaju se dubinski snimci prostora načinjeni uz pomoć infracrvenih senzora i 3D- i 4D-skenera;
5. stvaraju se trodimenzionalni holofilmovi koji se mogu gledati i slušati sa svih strana u prostoru (snimljene situacije mogu, prema potrebi, biti umanjene, uvećane ili u prirodnoj veličini).

Kada je bio završen cio postupak od pet koraka, holografska je stvarnost obogaćena dopunskim podacima iz *nultog* (0.) koraka. Nulti korak je pretvaranje tiskanog ili pisanog teksta u govor dotične osobe. Tekstovi su uzimani iz rukopisa, novina, knjiga, SMS poruka, s interneta. Pretvorba teksta u govor

je postignuta uz pomoć sustavā prepoznavanja glasa (*voice recognition systems*). Zatim su ponovljeni prethodni koraci (od 1 do 5).

Rezultat je bio fascinantna prikaz povijesne stvarnosti. Ipak se pojavio problem: *kako u holostvarnosti razlikovati istinu od laži?* Naime, krivotvoritelji stvarnosti ostvaruju profit prema praktičnom načelu: *lakše je napraviti krivotvorinu, nego ju sudski dokazati.*

Umjesto *društvene* rasprave o problemu holostvarnosti, ponuđeno je *tehnorješenje*. Poznato je da svaki korak u postupku obrade podataka ostavlja *trag* na proizvodu i/ili stroju.²⁹ Svaki korak u postupku obrade troši energiju. Za svaku preinaku prvotnoga snimka stvarnosti potrebna je energija. Dakle, *za održavanje istine treba manje energije.* Tako su se upravljači privremeno priklonili istini iz praktičnih razloga (uštede energije).

Nadahnut istinom, koncem 2020-ih javlja se i društveni pokret »Vratimo se k stvarnosti!« Bio je to pokušaj vraćanja u život *bez tehnologije.* Život u privatnosti. Pokušaj je propao.

Tehnologija je sve više udaljavala čovjeka od prirode, od biljnog i životinjskog svijeta, od drugih ljudi, od sebe, a i od tišine.

U sjeni ljeta.
(Foto: Mato Bičvić.)

²⁹ Kao što pisani ili elektronski trag (*trace*) ostaje nakon odlaska na bilo koju web stranicu ili nakon svake radnje izvršene na računalu.

Privatnost je potpuno nestala. U svakom se trenutku zna gdje se nalazi bilo koji čovjek. Na holonetu i u medijima dostupni su gotovo svi podatci o svakome (ne samo službeni i sudski, nego i privatni: financijski i medicinski podatci). Ali se ne zna što je istina, a što laž. Postupak donošenja javnih i privatnih odluka je usporen, otežan i paraliziran.

Tehnologija napreduje brže nego što se razvija ljudski mozak. Razvija se brže nego čovjekova sposobnost razlikovanja dobra i zla (djelovanje zasnovano na istini i općem, zajedničkom dobru).

Tehnologija se sumanuto razvijala. Pokušavala je oponašati pet čovjekovih osjetila: vid, sluh, okus, miris i dodir. Pri holografskom (trodimenzionalnom) prikazu stvarnosti pokušalo se reproducirati čak i molekularni sastav izvorne situacije. Bezuspješno.

Najviše do čega se došlo jest reprodukcija mirisa izvorne situacije. Drugo područje primjene tehnologije na molekularnoj, atomskoj i sub-atomskoj razini jesu štetne nanočestice. Te su čestice, iz financijskih razloga, još od konca 20. stoljeća dodavane u razne proizvode, kozmetiku, pa čak i u hranu i vodu, završavajući tako u okolišu. Osim toga, nanotehnologija se široko primjenjuje i u medicini.

Protustresna kampanja 2020-ih

Protustresna kampanja ističe da čovjek treba izbjeći stres i uživati. Kampanja počiva na životnom iskustvu. Ona tvrdi da se izvori stresa nalaze svuda oko nas.

Naprimjer, kada se mladić zaljubi u djevojku, on doživljava stres ako bude odbijen. Kad žena zatrudni, ona prolazi kroz teške porođajne muke i duboki stres. Kada treba njegovati bolesnika, članovi obitelji osjećaju veliki stres. Kada čovjek ode na sahranu, blizina mrtvaca i podsjećanje na vlastitu smrt izazivaju težak stres.

Rješenja su jednostavna, tvrde protustresni aktivisti. »Izbjegavajte stres«, poručuju oni. »Uzdajte se u sebe, a ne u druge!« Protustresni ideolozi smatraju za svojega preteču francuskog filozofa i pisca Jean-Paula Sartrea (1905.-1980.). Zašto? Zato što je Sartre izrekao čuvenu tvrdnju: »Pakao – to su drugi ljudi« (*L'enfer, c'est les autres*).

Protustresni zagovornici uzimaju za uzore Amerikance koji svoje lijekove protiv bolova nazivaju *pain-killers*, tj. »ubijači boli«.

Protustresna praksa je usavršena na Zapadu. Žena ne mora prolaziti kroz porođajne muke. Rješenje je jednostavno: djeca se začinju i rađaju u nadziranim laboratorijskim uvjetima (prvo u epruvetama, a zatim u posudama s plodnom vodom). Tako se i *etičko* pitanje ozakonjenog pobačaja prebacuje s osobe (majke) na neživu stvar (posudu). Tako i obitelj postaje suvišna i nepotrebna. Ostaci tradicionalnih obitelji mogu se sresti još samo u »zaostalim enklavama« Europe (kao što su BiH i Gruzija). Više se i ne govori o roditeljima i djeci, nego o biološkim »predcima« i »potomcima«. Biološki predak prema vlastitim željama dizajnira genetsku strukturu i spol potomaka.

Čovjek ne mora njegovati bolesnika. Njega služi čovjekoliki robot koji ne osjeća stres iako danonoćno stoji na usluzi bolesniku. Zapadni su tehnolozi, i u ovom slučaju, zanemarili važne psihološke činjenice.³⁰

Čovjek ne mora ići na sahranu (mrtvac ionako neće uzvratiti posjet). Rješenje: ljudi ne odlaze na sahranu. Većina posjećuje grobove preminulih rođaka ne u stvarnom, nego u prividnom prostoru (*virtual space*). To je prostor koji stvaraju moćna računala gdje se mogu »gledati« groblja i obiteljska rodoslovna stabla. Stvarna groblja su nadkrivena staklom sa UV zaštitom.

³⁰ Naime, istraživanja su pokazala da bi većina ljudi zadnje dane života provela radije s čovjekom (makar on bio i krvnik), nego sa strojem (čak i najpametnijim). Za razliku od stroja, krvnik: 1) posjeduje osjećaje; 2) može se pokajati i postati dobar čovjek; 3) može kasnije ispričati osuđenikovo obitelji o tome kako se osjećao i kako je umro njihov član.

Na kraju puta.
(Foto: Mato Bičvić.)

Više nema potrebe da se zaljubljeni mladić izlaže riziku da ga odbije neka djevojka. Pojedinačnik ni u čemu, pa ni u ljubavi, ne treba ovisiti o drugima (koji su pakao), nego isključivo o sebi. Rješenje je jednostavno: kirurškim zahvatom muškarcu se dodaje ženski spolni organ, a ženi muški organ. Stres je izbjegnuto jer, kažu protustresni aktivisti, nitko neće odbiti samoga sebe: *čovjek treba voditi ljubav sa samim sobom!*

Po uzoru na već zastarjele »parade ponosa« s konca 20. stoljeća, protustresni aktivisti organiziraju početkom 2020-ih masovne »pohode ponosa« (*pride marches*). Oni hodaju s uzdignutom lijevom rukom na kojoj se nalazi (kirurški dograđen) drugi spolni organ.

Tako zapadno društvo koncem 2020-ih doseže vrhunac onoga što tradicija naziva »sebičnost« (*selfishness*). Međutim, protustresni ideolozi to nazivaju drugim izrazima: »samodržavanje« ili »očuvanje sebe« (*self-preservation*). Protustresni aktivisti nazivaju svoje protivnike »sebefobi« (*self-phobes*). Dakle, sebičnost se odražava i u jeziku. Ubrzano se relativiziraju i brišu »zastarjele moralne razlike« između dobra i zla.

Unatoč inzistiranju na *pojedinačnom* uživanju, ljudi i dalje najdublje doživljavaju stvarnost *u zajednici*. Naravno, uz pomoć tehnouređaja čovjek može slušati savršenu glazbu ili promatrati trodimenzionalan prijenos bogoslužja. Ipak je iskustvo slušanja koncerta skupa sa deset tisuća ljudi kvalitativno drugačije. Ili sudjelovanje na misi u pravoj crkvi, zajedno sa drugim ljudima.

Okoliš i izvori energije

Na planetu su se dogodile velike prirodne katastrofe. Otopili su se ledenjaci. Od 1979. do 2000. prosječna površina leda na sjevernom polu iznosila je 6,7 milijuna četvornih kilometara. U lipnju 2013. ledena je površina pala na 4,1 milijun četvornih kilometara. Web kamere su zabilježile da se tijekom tri mjeseca (od travnja do srpnja 2013.) istopilo 30 do 40 centimetara vječnog leda na sjevernom polu. (Na donjoj poveznici može se vidjeti fotografija jezera na sjevernom polu iz srpnja 2013.³¹) Sjeverni pol se do 2024. u potpunosti istopio. Povišena je razina svih mora u svijetu. Potopljeni su mnogi otoci i priobalni gradovi. U svijetu se ratovi vode za pitku vodu. Postupak razslanjivanja morske vode (*desalination*) je preskup.

Stotine milijardi tona umjetnih kiša izazvale su niz prirodnih katastrofa u Kini. Katastrofe se javljaju još od početka ovog stoljeća. O tome su 2013. izvijestile jedne novine:

»Stalni odbor Kineskog narodnog kongresa je objavio meteorološko izvješće u kojem se navodi da u Kini godišnje padne 50 milijardi tona umjetne kiše i da je nužno pojačati prevenciju nastanka prirodnih katastrofa. U izvješću se navodi da se umjetno izazivanje kiša provodi u 2266 gradova i naselja Kine i da obuhvaća oko pet milijuna kvadratnih kilometara prostora.«³²

Katastrofe su oslabile kinesko gospodarstvo i potaknule 120 milijuna Kineza na iseljavanje. Oko četiristo tisuća Kineza doselilo se u BiH. U gradovima se nastanilo oko 300 tisuća, a u Posavini blizu 50 tisuća Kineza. (Vidjeti odjeljak »Stanovništvo«.)

Na izmaku su izvori prirodnoga plina, nafte i ugljena. Atomska energija je napuštena kao preskupa i preopasna. To se dogodilo nakon nuklearne katastrofe u Normandiji, koja je nazvana »francuski Černobil«. Na više mje-

sta u BiH otkrivena su ilegalna odlagališta opasnog radioaktivnog otpada.

Dana 28. lipnja 2028. objavljena je senzacionalna vijest. Mjesni fizičar koji je doktorirao u Jeruzalemu (Usoranin G. K.) otkrio je kako se energija munje može uskladištiti i koristiti u mirnodopske svrhe. Iste večeri grom je udario u njegovu kuću, usmrtio znanstvenika i uništio sve podatke pohranjene u njegovoj *holodatoteci*.

U BiH se osjećaju posljedice svih globalnih katastrofa. Nastavljen je i negativan trend koji je još početkom stoljeća zabilježila Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine: »linearni trend porasta prosječne godišnje temperature«.³³ Temperatura se povećala više nego što su predviđali i najcrnji scenariji. Presušile su rijeke i potoci. Njihova se korita ispune vodom samo kratkotrajno (od bujica nakon iznenadnih oluja i proloma oblaka). Presušili su izvori pitke vode.

Posavinom haraju dotad nepoznate prirodne nepogode poput tornada. Takozvane »pijavice« više puta su ostavile pustoš na području Bosanskog Šamca, Dervente i Odžaka. Zime su sve kraće, ali temperatura povremeno padne i do -40°C. Promjene su primijećene i na šumama. Smanjena je lisna površina drveća. Zatim su se šume počele sušiti (u Usori i oko Dervente).

Posavska šuma.
(Snimljeno u svibnju 2013.)

³¹ Lesley Ciarula Taylor, »Startling images show melting North Pole turning into a lake«, *The Toronto Star*. Dostupno pri http://www.thestar.com/news/world/2013/07/26/startling_image_s_show_melting_north_pole_turning_into_a_lake.html.

³² »U Kini godišnje padne 50 milijardi tona umjetne kiše«, *Dnevnik list* (Mostar), 23. 10. 2013., str. 56.

³³ Saopštenje | *First Release*, godina / Year 1, broj / Number 1 (Sarajevo: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 26. 04. 2013.), str. 1.

Godine 2030. postoje, jedna uz drugu, dvije Bosanske Posavine. Prva je prazna ili u korov zarasla. Druga je razvijena i gusto nastanjena.

Dio prazne Posavine opustošen je u ratu (1992.-1995.). Drugi dio prazne Posavine stradao je od ekoloških činitelja: čestih suša, požara, klizanja i erozije tla, štetnog ultraljubičastog zračenja i raznih vrsta zagađenja.

U razvijenoj i gusto nastanjenoj Bosanskoj Posavini postoje izvori i čiste (obnovljive) i prljave energije. Čistu energiju proizvode pogoni na biomasu, sunčeve ćelije i posavske vjetroelektrane.

Vjetropark Posavina (izvor: KUD Bosanska Posavina Beč, <http://www.bosanskaposavinabec.com/>)

Prljavu energiju proizvode zastarjele rafinerije ulja i nafte i termoelektrane na ugljen. Zagađuju čak i postrojenja za spaljivanje otpada, čiji štetni plinovi i dim izazivaju rak pluća. Bosansku Posavinu presijeca, od sjevera prema jugu, međunarodni Koridor 5c. On je povezoao sjever države sa središtem i jugom te je prekinuo prometnu izolaciju »odžačke enklave«. Preko posavskog ulaza u Svilaju odvija se oko 60% tranzitnog prometa roba za BiH. Tako je, nažalost, Koridor 5c postao jedan od glavnih zagađivača u Posavini. Zagađivači ostvaruju profit prema praktičnom načelu: *jeftinije je zagađivati okoliš, nego ga čistiti.*

Suočen s katastrofalnim stanjem okoliša, Zapad pokušava uvesti održivo, »modro gospodarstvo« (*the blue economy*). Tek se sada priznaje da *priroda sadrži sva rješenja*. No-

va tehnološka rješenja oponašaju ekosustav. Čak se i stambeni prostor pretvara u ekosustav u kojem kruže voda, zrak, svjetlost i energija.

Ljudi i sav živi svijet izloženi su opasnim ultraljubičastim zrakama. Zato se koriste stakla »premazana filmom s UV zaštitom«, ali i to rješenje ima ozbiljne negativne nuspojave:

»Eliminiranje ultraljubičaste svjetlosti omogućuje razmnožavanje grinja [mikroorganizama]. Zapravo više ne postoji nijedna prirodna, fizička prepreka njihovu razvoju.«³⁴

Južni Sibir postaje najsigurnije mjesto na Zemlji. Rudama bogato područje s blagom klimom pogodno je za život i proizvodnju hrane.³⁵ Bogati Zapadnjaci sele se u Sibir.

Stanovništvo

Smanjio se broj pripadnika svih triju konstitutivnih naroda u BiH. Početkom 2030. Bošnjaci predstavljaju 24%, Srbi 17%, a Hrvati 8% stanovnika. Pripadnici tih triju naroda, uzeti zajedno, predstavljaju *manje od polovice* građana BiH. Većina domaćih stanovnika su osobe starije dobi.

U Bosanskoj Posavini i Usori nastavljaju se dvije vrste kretanja *domaćeg* stanovništva. Prvo je seljenje iz sela u grad. Tako selo ostaje prazno, a »grad je kontejner: stan i asfalt« (kažu neki). Drugo je seljenje iz Posavine u razvijenije zemlje (»Zapad«). Osim toga, više ljudi umire nego što ih se rađa (depopulacija). Zbog velike smrtnosti zatvoreno je nekoliko domova za starije i nemoćne osobe u Posavini.

³⁴ Gunter Pauli, *Plava ekonomija: 10 godina; 100 inovacija; 100 milijuna radnih mjesta. Izvješće podneseno Rimskom klubu*. Prijevod Aleksandra Barlović. (Varaždin: Katarina Zrinski d.o.o., 2012.), str. 258.

³⁵ U kolovozu 2013. godine ruski »Međunarodni pokret za razvoj« i »Institut demografije, migracije i regionalnog razvoja« objavili su izvješće pod naslovom »Sibir – nova središnja Rusija ili: kako će jug Zapadnog Sibira postati gospodarsko središte Planeta« s viđenjem strateškoga razvoja Rusije do 2030. godine. Vidjeti Сургуладзе Вахтанг Шотович, »Как юг Западной Сибири станет экономическим центром планеты«. Dostupno pri <http://www.riss.ru/analitika/1985-kak-yug-zapadnoi-sibiri-stanet-ekonomicheskim-tsentrrom-planety#UoKZnifaRkq>.

Ipak, događaju se i kretanja u suprotnom smjeru. Početkom 2030. više od *polovice* stanovnika BiH predstavljaju doseljenici iz raznih dijelova svijeta. Ponavlja se povijest iz doba austrougarske vlasti, ali u većim razmjerama: *europski gospodari naseljavaju strance* u Bosnu i Hercegovinu.

Korejci su se naselili oko Brčkoga. Kinezi zauzimaju ravnice između Doboja i Bosanskog Broda.

Noć u Šangaju.
(Foto: Mato Bičević.)

Najzanimljiviji je »gradačački slučaj« s doseljenicima. Evo kako je došlo do tog slučaja. Gradačac se godinama profilirao kao snažno središte otpora zapadnoj »protustresnoj kampanji 2020-ih« (vidjeti gore istoimenu odjeljak). Europski su se dužnosnici često žalili na ponašanje vlasti u Gradačcu. Kap preko čaše europskoga strpljenja prelila se kada je načelnik općine Gradačac potpisao sporazum o pridruživanju općine Gradačac Uniji TDBB-a. Unija okuplja općine koje imaju ili su imale dodir s turskom baštinom. Uzimajući u obzir kulturni napredak i tradiciju Turske, Unija uspostavlja opsežnu suradnju. Trend je započet još davne 2013. godine kada je Goražde kao prva općina BiH pristupila TDBB-u. Do ožujka 2013. turskoj

je Uniji pristupila *1001 općina iz 16 zemalja Europe, Azije i Afrike*.³⁶

Razljučeni eurodužnosnici žurno su otpremili na područje općine Gradačac dvanaest tisuća muslimana, a u Usoru još deset tisuća. Bili su to azilanti iz Libije i Egipta koji su ilegalno ušli u Europsku Uniju. Navodno su ti *afrički* muslimani trebali na području Gradačca i Usore neutralizirati utjecaj *euro-muslimana* iz Turske velesile.

Politika

Na političkoj pozornici djeluju političke stranke slične onima s početka stoljeća. Njihova je uloga smanjena zbog činjenice da sva tri konstitutivna naroda (uzeta zajedno) predstavljaju manjinu u državi.

Političari iz Bosanske Posavine gaje posebne, »bratske« (financijske) veze s političkim strankama starih ili novih europskih velesila. Bošnjaci surađuju s Turskom, a Srbi s Rusijom. Na čelo hrvatskih stranaka iz Posavine dolaze Hrvati iz posavske dijaspor (Švicarske, Austrije i Njemačke) koji govore njemački. Iza njih stoji Njemačka.

Jača politički utjecaj doseljenika u Posavinu. Osnivaju se kineske, turske, arapske i korejske stranke.

Zaposlenost

U cijeloj državi vlada velika nezaposlenost. Nastavljen je trend rasta nezaposlenih i u Bosanskoj Posavini, koji je bilježila i državna Agencija za statistiku za Distrikt Brčko.³⁷ Posljedice nezaposlenosti su dublje društveno raslojavanje, siromašenje i kriminal. Mladi ljudi postaju ovisnici o drogama, alkoholu, kockanju, klađenju i internetu.

³⁶ Vidjeti članak »Općina Goražde – članica TDBB-a, unije općina Balkana, Afrike i Azije«, *Glas Goražda: novine Centra za kulturu Goražde*, br. 152 (mart 2013.), str. 12.

³⁷ *Tematski bilten: Statistički podaci Brčko Distrikta BiH | Thematic Bulletin, godina / Year 12, broj / Number 6* (Brčko: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 30. 06. 2013.), str. 5.

Ipak postoje neka područja na kojima manji dio domaćega stanovništva ostvaruje pristojne prihode. To su organska proizvodnja hrane, mlijeka, voća, povrća i ljekovitog bilja; uzgoj cvijeća; pčelarstvo; tradicionalni zanati i seoski turizam.

Predvečerje u Prudu.
(Foto: Mato Bičvić.)

U posavskim gradovima pojedine tvrtke (često u stranom vlasništvu) ostvaruju veliku financijsku dobit. U Doboju radi tvrtka za proizvodnju stakla premazanoga filmom koji štiti od ultraljubičastoga (UV) zračenja. U Brčkom je smještena superbogata klinika švicarskih kirurga koji ljudima dograđuju »nedostajući« spolni organ. Regionalno središte za prodaju satelitskih snimaka nalazi se u Modriči. Postrojenje za proizvodnju pitke vode (obogaćene ozonom i mineralima) otvoreno je blizu Gradačca. U Orašju radi tvornica sunčevih panela.

Sredstva plaćanja usluga

Do konca 2020-ih zadržana su postojeća sredstva plaćanja: novac u gotovini te plaćanje elektronskim putem: a) karticama, b) skenkorderima, c) holouredajima; d) digitalnim novcem (*bitcoins*) koji ne podupire nijedna centralna banka ili vlada itd. Novac je elektronski obilježen tako da se u svakom trenutku može pratiti njegovo kretanje. Skupi pripravnici od matičnih stanica (koji pomlađuju čovjeka i produžuju rad njegova srca) imaju vrijednost zlata.

Prosvjeta

U većini posavskih i usorskih sela zatvorena su odjeljenja na *domaćim* jezicima (hrvatskom, bosanskom, srpskom). Škole nisu zatvorene jer su otvoreni novi razredi na arapskom, korejskom, mandarinskom i turskom. U posavskim gradovima i dalje rade osnovne i srednje škole, kao i pojedini fakulteti, na domaćim jezicima. Djecu bogatijih roditelja više ne podučavaju učitelji, nego skupi roboti licencirani za podučavanje mladih.

Jezik

Bosanski, hrvatski i srpski su i dalje službeni jezici u BiH. Njima su dodani novi jezici: arapski, korejski, mandarinski i turski.

U svijetu je, zahvaljujući novim tehnološkim izumima, smanjena potreba za učenjem stranih jezika. Godine 2028. *univerzalni holoprevoditelj* postiže točnost međujezičnoga prijevoda od 98,6 posto. Drugi (najsuvremeniji i najsofisticiraniji) holouredaji su otkrili i zašto se događa onih 1,4 posto pogrešnih holoprijevoda. Uzrok netočnosti nije u holoprevoditelju, nego u *nerazumnom ustroju* ljudske psihe.

Jezični su stručnjaci ustanovili da je postojanje različitih jezika glavni uzrok različitih gledanja na svijet. Zato velesile pokušavaju potkraj 2020-ih uvesti jedan *univerzalan* jezik. Tom problemu Zapad pristupa temeljito. Novi univerzalni jezik nazvan je romangleški (*romanglish*). Komunikacija 2020-ih vrti se oko kratica (skraćenica) u govoru. Tako je i **romangleški** kratica od triju jezika:

- 1) **robotski** (*robotic*)
- 2) **man** dolazi od *mandarinski* (većinski jezik u Kini)
- 3) **engleski** (*English*).

Nakon što je Kinu pogodilo niz prirodnih katastrofa, i glavni jezik Kine gubi globalni prestiž. Mandarinski jezik s prvoga mjesta pada na drugo. Prvo mjesto ponovno pripada engleskom. To se događa najviše zbog gospodarske moći Indije, nove globalne velesi-

le, u kojoj je engleski gotovo materinji većini govornika. Prijašnji romangleski jezik sada se naziva *roglemanski*.

Ipak, na apsolutno prvom mjestu stoji robotski (*robotic language*; skraćeno: *ro-lan*). Robotski je prvi među strojnim jezicima. Kao što je među prirodnim jezicima engleski istisnuo mandarinski, tako je među strojnim jezicima robotski potisnuo *računalni jezik* (*computer language*; skraćeno: *co-lan*).

Prema zakonima EU, kratice spojene crticom mogu imati od dva do šest slova. Zapravo se radi o raz-dvajanju više riječi crticom. To je u skladu s protustresnom praksom raz-dvajanja pojedinaca u društvu.

Sounds Like a Melody [Zvuči kao melodija]
(Foto: Mato Bičvić.)

Na Zapadu se prekida višetisućljetna tradicija. Zakonski je zabranjeno da dvije osobe imaju isto ime. Naprimjer, smije postojati samo jedan Zlatko Filipović. Uz osobno ime mora se dodati još neki znak (slovo, simbol, broj) po kojemu će se Zlatko Filipović razlikovati od svih njegovih imenjaka u svijetu.

Holouređaj automatski prevodi svako ime u jedinstven kôd koji ukazuje na mjesto nalaženja bića (osobe ili stroja). Tako holouređaj prepoznaje Zlatka Filipovića pod kodnim nazivom **H.Bo.1.N33**. Taj kod znači: ovo biće je čovjek (**H** = *Human*), a ne robot (**R** = *ro-*

bot); biće se nalazi u Bosni (**Bo** = *Bosnia*), u sektoru **1** i podsektoru **N33**. Vrijeme rođenja čovjeka ili sklapanja robota upisano je kao nevidljivi kvantni trag (*quantum trace*).

Zdravlje

Čovjek u medicini traga za vječnom mladošću i besmrtnošću. Vrše se pokusi na matičnim stanicama (*stem cells*). Od njih je napravljen i čudotvorni superskupi pripravak. Taj pripravak produžuje rad srca i godinama održava tijelo mladolikim. Međutim, pripravak ima ozbiljne nuspojave: nakon višegodišnje uporabe, pacijentov mozak iznenada zataji, glatka koža se smežura kao da je stara 100 godina i čovjek umire na licu mjesta.

Nanoroboti vrše i najteže medicinske zahvate. Među najskupljima su *app-ops* (operacije dodavanja spolnog organa suprotnog spola).

Genetski modificirana hrana i sjedeći položaj izazivaju gojaznost djece. U dječjem mozgu kržljaju centri za druženje i suosjećanje. Umjesto pojmovnog, razvija se slikovno mišljenje.

Višak informacija stvara među građanima masovnu zbunjenost i dezorijentiranost. Te se informacije mogu podijeliti u tri skupine: nepotrebne, štetne i opasne. Sindrom kronične premorenosti (*the Chronic Fatigue Syndrome* ili *myalgic encephalomyelitis*) ima razmjere pandemije. Bolest je praćena slabošću, nesanicom, glavoboljom, a završuje neurološkim poremećajima i gubitkom pamćenja.³⁸

Šire se kibernetički kriminal (*cyber crime*) i »krađa identiteta« (*identity theft*). To uključuje krađu tuđih osobnih, medicinskih i podataka s bankovnih računa. Učestale su provale u tuđe osobne profile te slanje nepripremljenih i lažnih poruka s tih profila. Svi ti činitelji dovode do povećanja broja duševnih oboljenja (posebno depresije), raznih poremećaja, kao i moždanih udara.

³⁸ Hillary Johnson, *Osler's Web: Inside the Labyrinth of the Chronic Fatigue Syndrome Epidemic*. (New York: Penguin, 1996.), str. 2-22.

Nerazumna uporaba antibiotika slabi čovjekovu otpornost na mikroorganizme. Mnogi obolijevaju zbog višegodišnje izloženosti štetnom zračenju (iz mikrovalnih pećnica, sušila za kosu, mobitela). Oko ilegalnih odlagališta radioaktivnog otpada u BiH nalazi se velik broj oboljelih od leukemije. Zbog ultraljubičastih zraka rak kože postaje jedna od najraširenijih bolesti. Na istraživanja se troše velika sredstva, ali lijeka nema.

Istraživači se preusmjeravaju na rubna područja poput »fantomske boli«. Vodeći medicinski stručnjaci ovako opisuju tu pojavu:

»Fantomska bol je bol koja se osjeća kao da dolazi iz nekog dijela tijela kojega više nema. Nekoć su liječnici vjerovali da je ovaj post-amputacijski fenomen zapravo psihološki problem, ali stručnjaci sada priznaju da ovi stvarni osjeti potječu iz leđne moždine i mozga. Iako se fantomska bol najčešće javlja kod ljudi kojima su odstranjene ruke ili noge, poremećaj se može pojaviti i nakon operacije odstranjivanja drugih dijelova tijela, kao što su dojke, muški ud, oko ili jezik.«³⁹

Proučavanja na tom području dovela su do rezultata do kojih su došli i istraživači elektrofotografije:⁴⁰ i u slučaju fantomske boli i u slučaju elektrofotografije krnjega lista drveta radi se o *pamćenju prijašnje stvarnosti*.

(Izvor: <http://desktopclub.ru>)

³⁹ Osoblje Klinike Mayo, »Phantom pain: definition«. Dostupno pri <http://www.mayoclinic.com/health/phantom-pain/DS00444>.

⁴⁰ Elektrofotografiju (*electrophotography*) stvaraju iskre nastale pražnjenjem između izoliranog uzemljenog predmeta i okolnog električnog polja. Snimak nastaje u izravnom dodiru predmeta s filmom smještenim ispod metalne ploče (pod visokim naponom visoke frekvencije). Na rubovima fotografiranog predmeta vide se sjajne zrake različitih boja (»korona«). Postoji zanimljiva sličnost između »fantomske boli« i jednog dijela elektrofotografije. Naime, kada se elektrofotografira otkinut list sa drveta, oko svih rubova lista vidi se »korona«. Istraživači su nakon toga odrezali dio lista pa onda taj krnji list elektrofotografirali. Učinak je bio neočekivan: snimak »krnjega lista« gotovo je podudaran snimku cijelog lista: u oba slučaja vidi se »korona« oko rubova *cijelog* lista!

Vjera

U BiH supostoje stare vjere (tradicije, obredi) i novine (inovjerci, protuvjerci, a napose *tehnovjerci*).

Kao što međunarodno tržište postaje »globalno prividno tržište« (*global virtual market*), tako i pojedine bogomolje postupno postaju prividni hramovi Božji. Oni su smješteni u umjetnom svijetu visoke tehnologije.

Tijekom više stoljeća u BiH su se oblikovale tri glavne vjerske zajednice: Srpska pravoslavna crkva, Islamska vjerska zajednica i Katolička crkva u BiH. Eurodužnosnici njih smatraju stupovima konzervatizma u BiH. Te tri vjerske zajednice *odbile* su priznati istospolne »zajednice« (kada su 2019. ozaakonjeni istospolni civilni brakovi). Tri su vjerske zajednice zajedno ustale i protiv dograđivanja spolnog organa na čovjeka.

Dolaskom brojnih afričkih i turskih muslimana u BiH, muslimani su zadržali vodeći položaj u državi. Godine 2030. muslimani predstavljaju oko 35% vjernika u BiH. Ali se javlja novi problem: uskoro bi Libijac mogao postati *Reis-ul-ulema* Islamske vjerske zajednice u BiH!

Doseljavanjem nekršćana znatno je oslabljen udio pravoslavaca i katolika u BiH. Useljenici su osnovali nove vjerske zajednice: taoističku (kinesku) i budističku (korejsku).

Ipak je katoličanstvo u BiH doživjelo snažan međunarodni poticaj 2019. godine, nakon što je papinsko povjerenstvo za istraživanje pojava u Međugorju završilo svoj rad. Povjerenstvo je zaključilo: da su vidioci psihički zdrave osobe; da su vidioci moralno pozitivne osobe; da nijedan vidjelac nije povukao svoj iskaz; da je sadržaj iskazā vidjelaca pravovjieran (u skladu s istinama vjere i sv. Pisma); da u iskazima nema proturječnosti; da u iskazima nema naslada; da su učinci međugorskih ukazanja na vjerski život dobri i trajni; da su stotine slučajeva čudesnih ozdravljenja medicinski dokumentirani; da su događajima nazočile tisuće ljudi još od po-

četka 1980-ih; da se događaji ne mogu objasniti naravnim uzrocima. Tako je Vatikan službeno priznao da se u Međugorju ukazala Gospa koja šalje pet osnovnih poruka: mir, molitva, obraćenje, post, vjera.

Brdo ukazanja u Međugorju (srpanj 2013.)

Priznanje međugorske Gospe zaustavilo je jedan negativan trend koji se početkom 21. stoljeća pojavio među katolicima u Švicarskoj i Njemačkoj. Naime, pojedini posavski iseljenici, da bi izbjegli plaćanje vjerskog poreza državi, bili su se počeli ispisivati iz Katoličke crkve.⁴¹

U Posavini 2030. djeluje nekoliko katoličkih samostana. Najaktivniji su franjevački samostani u Tolisi (pokraj Orašja) i u Dubravama (pokraj Brčkoga). Plehan se ne razvija, ali pri samostanu rade muzej i galerija.

U Posavini djeluje više pravoslavnih manastira (Detlak, Donja Bišnja, Dubokovac, Podnovlje, Ritešić). U nekim manastirima monasi još ručno zvone (primjer manastira Duga Njiva kraj Modriče). U Modriči je osnovan Pravoslavni institut.

U Maoči pokraj Brčkoga otvoreno je Međunarodno islamsko sveučilište. Tu se nastava izvodi na arapskom, bosanskom i engleskom jeziku. U Doboju je otvoren Taoistički centar (na mandarinskom), a u Brčkom Budistički institut (na korejskom). ■

⁴¹ Zdenko Barbarić, »Koliko novca vrijedi moja vjera?«. Dostupno pri <http://www.posavina.org/zivot/religija/3027-koliko-novca-vrijedi-moja-vjera.html>.

DIO 2.

Bosanska Posavina 2030.: pojedinačna viđenja

Copyright © 2013 *The Father Grga Vilić Citizens' Association*
Pojedinačna viđenja budućnosti Bosanske Posavine jesu intelektualno vlasništvo pojedinih suradnika Udruge »fra Grga Vilić«. Stavovi suradnikā nisu službeni stavovi Udruge.

Donji su tekstovi poredani prema temi odnosno zanimanju autora. Prvo su predstavljena viđenja dvaju inženjera (Ilija Džepina, Pavo Vilić). Slijede prilozi diplomiranog pravnikā (Ivo Matić) i policijskog inspektora (Blaž Kovačević). Zatim dolaze tri književno-esejistička teksta (dr. Ružica Šušnjara, Mara Barišić, Ivica Budulica Strikan). Slijede prilozi člana posavske dijaspore iz Švicarske (Slavko Knežević), svećenika (fra Mladen Jozić) i člana Skupštine Županije Posavske (Jozo Blažević Jokan). Na kraju se nalaze dva putopisa Posavinom 2030. godine (Ivo Lubina Dino, Anto Knežević). ■

Ilija Džepina

Rodom iz sela Poljari kraj Dervente;
Univ. spec. mech. dipl. ing. (»Đuro Đaković«, Slav. Brod);
Član Suda časti Udruge »fra Grga Vilić«

Sadašnjost – Sada je 2013. godina. Prošlo je više od 20 godina od pada Bosanske Posavine (1992.). Prostor od Dervente do Brčkoga i danas je najporušeniji dio Bosne. Od ovog dijela (koji je Deytonskim sporazumom pripao Republici Srpskoj) sasvim je drugačija slika Bosanske Posavine koja pripada Federaciji. Život u Odžaku, Orašju, dijelovima Šamca i Brčkoga odvija se normalno: rade škole, postoji zdravstvena zaštita, veliki postotak Hrvata vratio se u te krajeve.

Najuništeniji dio Posavine je od Kotorskog do Bosanskog Broda (oko 60 km). Tu je najviše uništeno imovine posavskih Hrvata. Devastacija ovog prostora traje i danas (pred očima policije i svih institucija RS-a). Tu je izvršen pravi ekocid: isječene su hrvatske šume, popaljena imanja, a pljačke tek obnovljenih kuća su trajna pojava.

Kroz cijelu dosadašnju povijest (od Rimljana, Turaka, Mađara, Austrougarske pa do Kraljevine SHS), o Bosni *nisu* odlučivali njeni građani. A kada je 1992. godine, *prvi put* u povijesti, *većina građana* na slobodnom referendumu jasno kazala da želi samostalnu i suverenu BiH, izbio je rat kakav nije viđen na ovim prostorima.

Sadašnji ustroj BiH je preskup i ekonomski neodrživ. Nema te ekonomije na svijetu koja može financirati takav administrativni aparat i sve razine vlasti. Da bi došlo do poboljšanja klime za povratnike u Posavinu i normalnog civiliziranog života, mora doći do ustavnih promjena u BiH. Mora doći do novog, Dayton 2.

Budućnost – Ako ne dođe do novog ustroja BiH, država neće ući u EU do 2030. g. Zašto? Iz jednostavnog razloga: država dvije godine ne može da provede sudsku odluku Sejdić-Finci, a da i ne govorimo o ustavnim promjenama. Hrvatskoj je trebalo od dobivanja statusa kandidata pa do punopravnog članstva u EU punih 12 godina pregovaranja (da zatvori sva poglavlja, da usvoji ili izmijeni preko 500 zakona). Kada se i prođe sva ta procedura, potrebna je godina dana da sporazum usvoje i parlamenti svih 28 članica EU. Znači: čak i kada bi BiH za 2-3 godine dobila status kandidata, nije realno očekivati da će ući u EU do 2030. godine. Sa ovakvim političkim sustavom BiH jednostavno ne može ući u EU.

Što se tiče budućnosti Bosanske Posavine, ona će uvelike zavisiti od svega prethodno iznesenog. Razvoj Bosanske Posavine vidim prije svega u europski organiziranoj proizvodnji: *hrane, mlijeka, voća, povrća i ljekovitog bilja*. Proizvodnja će se odvijati na suvremenim farmama koje koriste postrojenja na biomasu (slamu, kukuruzovinu, drvenu sječku itd.). Na takovim farmama proizvode se struja i toplinska energija. One se koriste za navodnjavanje *okrupnjenih farmi*.

Isto tako vidim šansu u *seoskom turizmu*. Bosanska Posavina ima što pokazati. Tu su obronci Motajice, Vučjaka, Majevice, rijeke Bosne, Ukrine, Save itd. Potrebno je uložiti znatna sredstva u infrastrukturu, puteve i vodoopskrbni sustav (jer je svega 44% stanovništva priključeno na javni vodovod, a 56% stanovništva koristi bunare i izvore pitke vode).

Koridor 5c će biti izgrađen i jednim će dijelom prolaziti kroz Posavinu (Svilaj-Odžak-Modriča). Uz Koridor treba izgraditi *poduzetničke zone*. U njima će mali poduzetnici raditi *tradicionalne zanate* ovog kraja i svoje proizvode plasirati na europsko tržište. Potrebno je stimulirati i vratiti mlade koji su stekli obrazovanje na Zapadu. Oni će biti pokretači gospodarskog razvoja.

Bosanska Posavina ima zagađivačku industriju. Najveći zagađivači su: rafinerija nafte Bosanski Brod i rafinerija ulja Modriča. U neposrednoj blizini nalaze se tri termoelektrane (TE Ugljevik, TE Tuzla i TE Stanari kod Doboja), a u Maglaju tvornica celuloze i papira Natron.

Potrebno je učiniti sve da industrije ugrade najsuvremeniju opremu i primijene najviše svjetske ekološke standarde radi zaštite životne sredine. Ukoliko se to ne učini, Bosanska Posavina će ostati:

- spomenikom najuspješnije izvedenog etničkog čišćenja u Europi nakon II. svjetskog rata;
- nadgrobnim spomenikom hrvatske etničke skupine u još jednoj od njezinih stoljetnih postojbina. ▪

Pavo Vilić

Inženjer (»Strolit«, Odžak);
Član Upravnog odbora Udruge »fra Grga Vilić«;
Brat fra Grge Vilića

Bosanska Posavina je bila i ostala vrata Bosne i Hercegovine, što sada dolazi do izražaja. Dolinom rijeke Bosne išle su glavne komunikacije još od starog vijeka, a nastavlja se danas Koridorom 5c, lukama Bosanski Šamac i Brčko, idejnim projektom kanala Sava-Dunav i plinskom mrežom dolinom rijeke Bosne.

Nažalost, često su se ravnom Posavinom križali i vojni putovi i politički interesi. To je rezultiralo odseljavanjem domaćeg stanovništva prema zapadu i doseljavanjem novog stanovništva sa juga i istoka Balkana. O tome svjedoče utvrde Dobor u Jakešu, vojna utvrda u Slavonskom Brodu i rimska cesta Marsonija. Velika stradanja su se dogodila najezdom Turaka. Bitkom u proljeće i krajem svibnja 1945. (u posljednjem sukobu drugoga svjetskog rata na europskom tlu) posavsko stanovništvo je protjerano sa svojih ognjišta.

Sada je vrijeme iseljavanja završeno. Dotakli smo dno zahvaljujući posljednjem ratu i vlasti koja je iz njega izašla. Negdje 1997. godine Mato Pačak je pozvao sve menadžere odžačkog kraja iz dijaspore. Razgovarali smo o mogućem povezivanju između naših prostora i tvrtki u kojima oni rade. Bilo nas je oko 50, uz samo tri predstavnika općine. Gradonačelnik nije mogao doći zbog važnijeg posla. Sastanak je održan u prostoriji osnovne škole. Zaključili smo da ćemo se opet sastati i da će Pačak svima poslati popis imena sa kontakt-telefonima. Iste večeri je tadašnja vlast iz Odžaka i Županije Posavske na sve ovo udarila pečat i potpis na fasadi obiteljske kuće Mate Pačka rafalom iz kalaš-

njikova. Nikada nije provedena istraga i nikada se više nismo sastali.

Globalizacija je kao magnet privukla naše stanovništvo Zapadu i Evropi. Tamo su ljudi našli bolje uvjete za preživljavanje. O njima su svojevremeno sve rekli vizionari Mak Dizdar (»Ima jedna modra rijeka«) i Aleksa Šantić (»Ostajte ovdje«). Nažalost, djeca naše dijaspore kao materinji jezik pričaju jezik neke evropske zemlje. U Posavini se osjećaju kao – turisti. U tome ih nesvjesno podržavaju (i moralno i financijski) bake i djedovi koji su mirovinu zaradili na Zapadu.

Radeći u Italiji naučio sam: za svoj neuspjeh treba prvo preispitati vlastite pogreške. Mi tome nismo skloni. Najlakše je reći da je kriv netko drugi (naprimjer, naši vlastodršci u politici, ovdje i sada). Narod ovih krajeva ima političare po svom izboru i na svoju štetu; neka im Bog oprost i jer »ne znaju što čine«. Naš je čovjek izgubio socijalnu dimenziju. Pojavila se zavist, rivalstvo i pohlepa ratnog tipa. Riječ je o zaustavljenom ratu koji još nije završio, jer su svi kao pobijedili i nitko nije kriv.

Iz ovoga mogu zaključiti da sa ovim ljudima i ovakvom vlašću možemo samo stagnirati, dok drugi idu naprijed. Ipak drugi neće dozvoliti da u evropskom okruženju zaživi takva trulež kakva je ovdje kod nas. Pristupom Evropi, koja nam je jedini izlaz, doći će ovamo evropski zakoni i norme. One će, kao u Hrvatskoj, otvoriti procese odgovornosti i dovođenja sistema u red.

Ovaj prostor (koji je istovremeno i u Evropi i na njezinom rubu) mora početi da se razvija u skladu sa svojim položajem i prirodnim bogatstvima koja posjeduje. Do 2030. godine očekujem otvaranje pozitivnih procesa i jak zamah razvoja i prosperiteta na ovim prostorima. Mislim da će to donijeti neki novi ljudi koji će naseliti Posavinu. Jer mi ovdje – sa ovom snagom, brojnošću i pameću – nismo u stanju pokrenuti razvoj.

Očekujem da će se do 2030. i broj stanovnika i nivo razvoja u Posavini vratiti na sta-

nje iz 1991. godine. Drugi će biti i dalje ispred nas, ali će to ipak značiti da smo isplivali i da ćemo moći planirati budućnost. Tada će i za nas i za nove naraštaje u Posavini biti i posla, i života, i budućnosti. ■

Ivo Matić

Dipl. pravnik; notar (bilježnik) iz Odžaka;
Član Nadzornog odbora Udruge »fra Grga Vilić«

Bosanska Posavina je termin koji se danas koristi, a da pri tome nismo definirali na koji to kraj ili njegov dio mislimo. Zato bih pri pisanju ovoga kratkog eseja radije koristio termin »šire područje bivše općine Odžak«.

Statistički podaci za ovo područje, kako prijeratni tako i poslijeratni, uglavnom su svima poznati. No statistički podaci često vrlo malo govore o stvarnom stanju onoga što obrađuju pa bi ih ponekad bilo bolje ne koristiti kao izvor informacija.

Ako govorimo o prošlom ratu, njegove su posljedice za ovo područje katastrofalne. Znatno je manje poginulih, nestalih i teško ozlijeđenih nego u II. svjetskom ratu. Ali je i znatno manji broj stanovnika, pogotovo onih koji ovdje stalno žive. Najveća šteta koju je ovaj rat prouzročio su naši pusti krajevi, jer tamo gdje ima ljudi svega će prije ili kasnije biti. Krajevi koji nemaju ljudi ostaju neobrađeni, a obradiva zemlja ne postaje šuma nego zarasta u kulture koje je jako teško očistiti i od kojih nema nikakve koristi.

Ratna djelovanja ostavila su nas bez šume, a to se događa još i danas. A znamo da šume »vuku« i drže podzemne vode na poželjnoj razini, pa samim time i površinske vode.

Dobar dio Hrvata našega kraja živi jednom nogom u Hrvatskoj, a drugom u BiH. Oni koji ovamo dolaze samo na posao, ne hrane ovdje djecu ni unuke. Imaju stare kuće u kojima povremeno i privremeno prebivaju. Budućnost grade u Republici Hrvatskoj. Ne kvalificiram taj život ni boljim ni lošijim; samo iznosim činjenično stanje.

Oni koji se do danas nisu vratili, neće se ni vratiti. Zato u svim predviđanjima životnih pravaca trebamo koristiti podatke koji su što bliži *stvarnom* broju ljudi koji ovdje žive.

Svi zajedno nismo do danas dovoljno učinili niti činimo da naš kraj bolje stoji i da bude bliže razvijenim sredinama. Svjedoci smo da i strukture vlasti nisu napredovale; moglo bi se tvrditi i obrnuto. Nema nikakvih naznaka da će naša politička scena biti bliža potrebama ovoga kraja ili učiniti bilo što značajno za poboljšanje uvjeta života.

U zadanim uvjetima svaki od nas se snalazi na svoj način i pokušava djelovati u pravcu vlastitog napretka. To je dobro i svakako će na dugi rok rezultirati i boljom općom situacijom. Ali to nije dovoljno za brži razvoj kraja.

Uzimajući u obzir sve što nam je poznato i u čemu se uglavnom možemo složiti, naš će kraj u svakom pogledu izgledati slično i za 20 godina. Po svemu što se danas događa moguće je predvidjeti da će za tih 20 godina biti samo više zatvorenih kuća u kojima ne živi nitko.

Budući da nemamo tradiciju poljoprivredne proizvodnje europskog tipa (poljoprivredni posjed 300 ha, a parcele su nam usitnjene do nevjerojatnih razmjera), ni u tom dijelu ne treba očekivati nešto revolucionarno. Naime, sve će više zemljišta ostajati neobrađeno ukoliko nitko ne preuzme odgovornost i ne stvori uvjete za obradu onome tko može i hoće zemlju obrađivati.

Još uvijek se bar stariji dio populacije oslanja na značajnu pomoć iz inozemstva. Ali ona je, logično, stalno u padu, jer naši ljudi

koji rade vani i šalju pomoć postaju sve stariji, a ostaju pomalo bez onih koje pomažu.

Zbog svih tih okolnosti, a i činjenice da nismo skloni obrtima, zanatskoj djelatnosti i proizvodnji bilo čega za dalju prodaju, *pčelarstvo je jedina grana koja će ovdje napredovati*, i to, na našu žalost, djelovanjem pčelara iz drugih krajeva.

A sve ostalo će biti slično kao danas. Kraj će imati sličan broj stanovnika, veći broj umirovljenika iz raznih krajeva svijeta, malo bolju komunalnu infrastrukturu – ukoliko se ovdje ne otkriju nalazišta dragog kamenja ili...

Treba naglasiti da u našem kraju nema prirodnih katastrofa i da je sve nas možda i ta činjenica »uspavala« i zadržala na istoj poziciji. Samo nas ratovi »protresu«. Na nesreću, nas je zadnji rat raselio i još uvijek nas raseljava.

Ako pak očima prosječnog promatrača pogledamo zadnja događanja i aktivnosti vezane za izgradnju Koridora 5c na prostorima općine Odžak, moramo bar naslutiti da će slika ovog kraja biti promijenjena.

Koridor 5c je definitivno tu. On mijenja zemljopis ovog kraja i Bosne i Hercegovine. Ovaj prostor, ovo mjesto, postaje glavnim cestovnim ulazom u BiH.

Preko ovog ulaza odvijat će se oko 60% uvoza u BiH i isto toliko tranzitnog prometa roba. To zahtijeva znatno povećanje zaposlenih, odnosno osoba koje će raditi, a jedan dio i stanovati na prostorima općine Odžak.

Imajući u obziru veći promet osoba i roba, treba očekivati povećanje zaposlenih u služnom, upravnom i administrativnom sektoru.

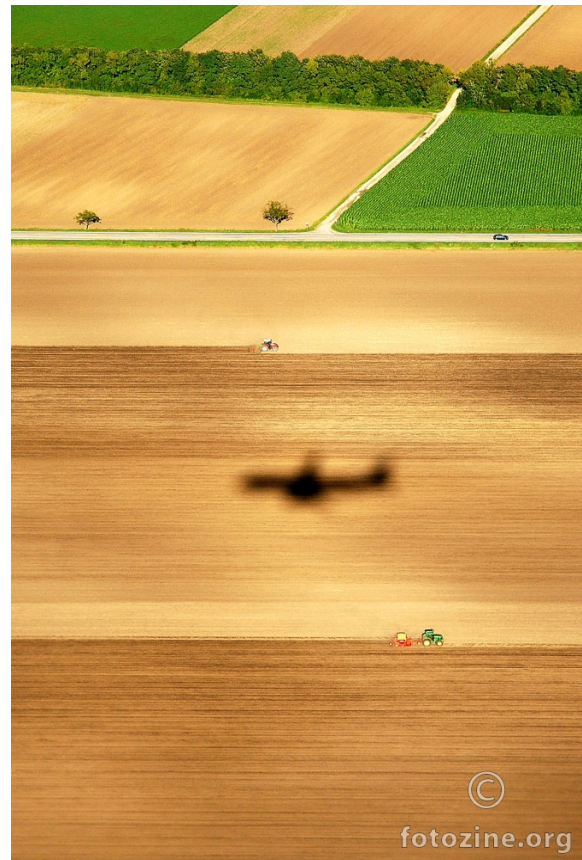
Činjenica je da veći promet roba i osoba, pogotovu kada se radi o pograničnom mjestu (ovoga puta između BiH i Republike Hrvatske koja je članica EU) sa sobom donosi

povećanje kriminaliteta svih vrsta, a prije svega ilegalan promet robama.

Na ovim prostorima i do sada je zabilježen ilegalan prijelaz državne granice za državljane koji bez posebnih dozvola ne mogu ulaziti u Republiku Hrvatsku i dalje.

Ove činjenice i logika nameću mobiliziranje svih osoba sa ovog prostora da se uključe i da svak u svom domenu da doprinos u osmišljavanju i jačanju administrativno-upravno-sudskog sektora. To nije mala zadaća, ali se sadašnje vrijeme i okolnosti trebaju iskoristiti i na odgovarajućoj državnoj razini zahtijevati *osnivanje općinskog suda i pratećih službi*.

Kako se kod nas događaju (ili bolje reći prevladavaju) nelogičnosti, ne treba se iznenaditi ako sve prođe mimo nas jer nismo sudjelovali u kreiranju i upravljanju svojom budućnošću. Logično. ■

Sredinom.
(Foto: Mato Bičvić.)

Blaž Kovačević

Inspektor za policijske istrage (Granična policija Bosne i Hercegovine; Postrojba Granične policije Brod);
Član osnivačke skupštine Udruge »fra Grga Vilić«

Sadašnjost – Polazna točka mog promišljanja o budućnosti Bosanske Posavine jest sadašnjost. Današnji svijet boluje i robuje materijalnom bogatstvu. Imamo u Posavini više privatnih zdanja nego što ih imaju zapadne zemlje u kojima smo ih zaradili. To su posavske kuće-vile, ali su često prazne. Ili se u ponekoj starci osjećaju vrlo usamljeni. Mnogi ljudi kasno shvate da »nije sreća para puna vreća«. ⁴²

Ni najveći sanjari nisu mogli usnuti da će među ljudima zavladati ovolika otuđenost. Zapitajmo se: gdje smo mi to u prostoru i vremenu? Nismo li se izgubili narušavajući sustav vrijednosti, uništavajući živote malih ljudi bez kojih ne bi bilo ni »velikih«? Imamo veliki nesrazmjer između materijalnog i duhovnog. To se negativno reflektira na mlade koji imaju gotovo sve što požele. Roditelji kažu: »Nek imaju oni, kad ja nisam mogo imat.«

Narušili smo prirodne zakone. Stvorili smo društvo u kojemu težimo za moći da bi bili kao bogovi. Bogataši vladaju nad drugima. Velika riba jede malu. Svjesni smo mi, mali, da je naša sudbina u rukama velikih, koji se bore da imaju moć, vlast, silu i novac. Boreći se za to svoje bolje sutra, bogataši ne pitaju za cijenu i sredstva dolaska do cilja. Oni svoju sreću grade na nesreći drugih. Pri tomu zaboravljaju da nitko nije sretan sam.

⁴² Radi se o pjesmi »Godinama« Dine Merlina (i Ivane Banfić). Tekst ide ovako: »Nije sreća para puna vreća. / To znaju oni što je imaju. / Nema puta od tijela do tijela, / duše jedna drugoj putuju.« Službeni videosnimak pjesme može se naći na <http://www.youtube.com/watch?v=Td9tYLNjSRc>. (Opaska A. K.)

Sreća i ljubav su jedine stvari koje se umnožavaju kada se dijele sa drugima.

To današnji moderni čovjek ne zna i ne želi čuti. On samo gleda koliko ima. I misli da će osiromašiti ako drugome daje. Kad već ne želi dijeliti sa drugima, da im barem ne otiima iz usta. On prilikom otimanja uništava temelje na kojima počiva duhovni život zajednice: vjeru, ljubav, moral, ravnopravnost, toleranciju i razumijevanje. Temeljne su vrijednosti dovedene u pitanje, a time i opstanak čovječanstva. Takvim ja vidim suvremeni svijet i globalna kretanja.

Posavljaci – Kao što u Hercegovini žive Hercegovci, u Dalmaciji Dalmatinci, u Slavoniji Slavonci a u Bavarskoj Bavarci, u Posavini bi trebali živjeti Posavljaci. Stoga se nameće logično pitanje: tko su Posavljaci? Odnosno: koliko su ljudi koji se rađaju i žive u Posavini – Posavljaci?

Pokušajmo odrediti profil Posavljaka. Kako u Bosanskoj Posavini žive tri većinska naroda (Hrvati, Srbi i Bošnjaci), oni imaju dosta toga zajedničkog. Međutim, *malo je bitnih stvari* koje su zajedničke trima narodima. (Uostalom, i te njihove »zajedničke vrijednosti« određuju kroz povijest stranci, a ne ljudi koji tu žive.) Zato se *većina njih ne osjeća Posavljacima*. Oni nemaju tu vrstu regionalnog identiteta. A ako nema Posavljaka u Posavini, gdje će ih biti drugdje?

Nažalost, Posavina nije posebno bitna ni mnogim Posavljacima. Mi smo narod koji ima potrošački, a ne stvaralački i kreativni mentalitet. Puno je više pameti i uspješnih ljudi izvan ovih prostora nego u zavičaju. U drugim zemljama ima Posavljaka koji su se obogatili. Ali oni rijetko dolaze i još rjeđe ističu svoje podrijetlo. Ipak u njima leže velike mogućnosti da se nešto učini i da se Posavina ujedini. Nadam se da će oni početi razmišljati kao patrioti, da će prevazići vrijeme u kojemu su se obogatili i da će dio svog bogatstva vratiti u Posavinu. Mogli bi u tome slijediti primjer pozitivnog odnosa Hercegovaca prema njihovom zavičaju.

Nažalost, danas je malo pozitivnih primjera zajedničkih ulaganja u razvoj Posavine. Malo je događaja i okupljanja gdje se ne gleda: *tko je nešto organizirao, koliko on ima koristi* pa do toga *kojoj političkoj opciji* pripada.

Bosanska Posavina – Danas nerado spominju Bosansku Posavinu kao prirodan prostor oko rijeke Save, Bosne, Ukrajine, Spreče.

Ribiči na Savi.
(Foto: Mato Bičević.)

Posavina je nepravilno podijeljena nakon nepravde koja joj je načinjena u ratu. Bila je predmetom potkusurivanja, trgovine teritorijem i »humanog preseljenja« posavskih Hrvata i Bošnjaka. U vrijeme kad se ljudi i regije udružuju, Bosanska Posavina, površinom malena, dodatno je iscjepkana na RS, Distrikt Brčko i Županiju Posavsku. Županiju čine dijelovi triju općina u sastavu FBiH.

Ovakva Bosanska Posavina je izraz političke volje moćnika od kojih neki nisu više živi, a drugi su u zatvoru. Možda je i zbog toga neodrživa. Sada imamo Županiju Posavsku (kao dio FBiH) mada ona nikada, ni u jednom sustavu, nije u administrativnom smislu ništa značila.

Mislim da je Posavina doživjela najveću tragediju kada je izgubila najvitalniji dio svoga puka: mladost je izginula, zatrovana i raseljena. Danas ovdje nema Posavljaka. Zato je upitna njezina budućnost. Ubijeni su i stari, pokrenuti su sa svojih ognjišta oni koji imaju samo jednu želju: da budu sahranjeni u groblju pored svojih roditelja i supružnika.

Rat i mir – Kad Bosansku Posavinu promatram povijesno, zemljopisno, prometno, gospodarski i geopolitički, smatram ju važnom regijom. Na ovom prostoru su vođene velike bitke, što govori o značaju prostora.

Mnogi Hrvati smatraju da je Bosanska Posavina više hrvatska regija nego li je bošnjačka ili pak srpska. Međutim, s obzirom na zadnji rat, Hrvati su izgubili taj prostor. (Neki vele da je izgubljen politički ili da je »prodan«, a drugi tvrde da je izgubljen vojnički.)

Mnogima i dan-danas odzvanja glas Vladimira Fajgla koji je za Hrvatski radio izvješćivao sa ratišta Bosanske Posavine. Govorio je o otporu koji su pružali hrabri branitelji HVO-a puno jačem agresoru.

Vojno savezništvo Hrvata i Bošnjaka u Posavini nije donijelo ništa dobro nijednom narodu (ni u centralama njihovih stožernih stranaka, ni kod međunarodne zajednice). Ali ima jedna pozitivna posljedica: *Posavina je jedino područje u BiH gdje su očuvani tradicionalno dobri odnosi između Hrvata i Bošnjaka*. Te dobre odnose nakon rata narušavaju političke elite radi dizanja tenzija i dobivanja političkih izbora.

Srbi pak slave veliku pobjedu u Bosanskoj Posavini probijanjem koridora i dobivanjem većeg djela Bosanske Posavine. Dobili su i dvije rafinerije (u Bosanskom Brodu i Modriči). Ipak, ni taj dio, bez obzira na takve gospodarske potencijale, *nije podigao životni standard posavskih Srba*. Oni danas financijski profitiraju od Hrvata i Bošnjaka iz Odžaka⁴³ te od Hrvata iz Slavenskog Broda, što je apsurd mirovne politike.

U ratu je bilo puno žrtava na svim stranama. Pa ipak, Posavina nema velikih ratnika (na ognjištima za koja su se borili »turist-vikendaši«). Malo je Posavaca i u visokoj politici. (To se može reći za Hrvate, pa i za Srbe;

⁴³ Vidjeti podatke koje je iznio balegovački župnik Matija Šimić u tekstu »Najsiromašnija Županija a najviše izvozi eura« objavljenom prvo na <http://www.zupa-novoselo-balegovac.com>, a zatim i na portalu <http://www.posavina.org>. (Opaska A. K.)

iznimka su Bošnjaci koji među vladajućima imaju prvoga čovjeka iz Posavine.) Nema ni moćnih tajkuna (barem tu, u Posavini).

Hrvati su koncem 1945. imali tisuće mrtvih u odžačkom kraju. Osjećali su se gubitnicima, ali je narod ipak ostao tu i nije se iselio. Zahvaljujući velikoj požrtvornosti i ljubavi naših baka i djedova, ostali smo na rodnoj grudi. Danas se svi smatraju pobjednicima (makar se rat završio tek kad su veliki rekli »dosta!«). Danas imamo puno manje žrtava nego 1945. godine, puno više mirovina i povlastica. Ali ima malo prijašnje ljubavi prema Bosanskoj Posavini.

Buduća sadašnjost – Danas je malo ljudi koji se rađaju u Posavini. Malo ih se ženi i udaje, ali čak i oni oženjeni napuštaju zavičaj. Nakon školovanja i sklapanja braka oni traže posla drugdje.

Oni u tuđini *pate* za zavičajem, ali se ne usuđuju to javno priznati. Brane se tezom da *imaju rezervne položaje*; da su *imali zadane epizodne uloge* (prije svega u politici); da *tu, u Posavini, nema života*; da *budala živi tamo di se rodi, a pametan di mu je bolje*.

Ali ako su odseljeni Posavljaci tako pametni vani (u tuđini), *zašto ne stvore nešto pametno tu gdje su rođeni, u zavičaju?* Odseljenici često žale za dijelom domovine u kojemu (kažu neki) nema života. Nema života u jednoj od dvije najveće žitnice u Bosni i Hercegovini?

Požurite konji moji!
(Foto: Mato Bičević.)

Izgradnjom Koridora 5c Posavina će biti prometno povezana sa središtem države i susjednom Republikom Hrvatskom. Dugo odgađana gradnja mosta i međugraničnog prijelaza kod Svilaja na Savi može se završiti do konca 2015. godine. (Daj Bože da investicije budu opravdane i da posluže svojoj svrsi. Nadam da od njih neće ostati samo dug koji će buduće generacije otplaćivati svjetskim financijskim institucijama.)

Pored roditeljā i datuma rođenja, jedino što čovjeka prati kroz njegov cijeli život je mjesto rođenja. Svi bi željeli sve mijenjati, a nitko ne govori o mijenjanju sebe. Zato mijenjajmo svijet na način da mijenjamo sebe. Tako ćemo potaknuti i druge da mijenjaju sebe. Nakon toga će svijet izgledati bolji. Ljubavi će biti tijekom cijelog života, a ne samo kod rođenja i smrti (dviju stvari na koje ne možemo utjecati).

Ne možemo činiti zlo, a nadati se dobru. Sreća je kad čovjek postigne takav sklad i uravnoteži svoje potrebe, želje i mogućnosti te odoli svim izazovima i kušnjama koje narušavaju tu ravnotežu.

Ima puno ljudi koji su rođeni u Posavini, a koji su postali ugledni profesori, vrhunski liječnici, uspješni biznismeni, utjecajni političari, uzorni sportaši. Postali su ono što nisu niti mogu postati u Bosanskoj Posavini. Kakav je odnos tih ljudi prema Posavini? Kakav je odnos Posavine prema njima? U tim odnosima treba tražiti rješenje za Bosansku Posavinu i ljude koji tu žive.

Moćnu posavsku dijasporu ubrzo će zamijeniti umirovljenici koji su ostali željni domovine i rodne grude. Vjerujem da će Posavina postati privlačna destinacija za ljude mojih godina koji će 2030. dobivati mirovinu (i to uglavnom švicarsku, njemačku i austrijsku mirovinu). Nakon Švicarske, Odžak je najšvicarskiji kraj.

Naši će umirovljenici doći živjeti u rodnom mjestu i umrijeti na zemlji od koje su načinjeni. Pokopat će ih u grobljima gdje su pokopani njihovi roditelji.

Smatram da valja poduzeti niz stvari koje bi našu budućnost u Posavini mogle učiniti boljom, sretnijom i čovječnijom. Ovdje predlažem važnije stvari koje treba učiniti:

- graditi dobre odnose sa druga dva naroda u Bosanskoj Posavini,
- graditi dobre odnose sa Posavljacima u dijaspori,
- poticati mlade na brak i rađanje djece iz ljubavi,
- podići svijest o potrebi udruživanja, a ne dijeljenja ljudi (po raznim osnovama),
- izgrađivati osjećaj regionalnog identiteta i lokalpatriotizma,
- osnovati Posavsku banku,
- osnovati znanstveno-kulturne institucije koje će istraživati i čuvati kulturno-povijesna dobra,
- ulagati u znanje, ekologiju, poljoprivredu, turizam i jačanje obitelji,
- povezati gospodarski Odžak sa jednim od švicarskih kantona,
- graditi sportske terene, kupališta i bazene,
- osnovati suvremeni rehabilitacijski centar,
- otvoriti staračke domove sa mogućnošću pružanja usluga i u vlastitoj kući,
- poštivati predke koji su voljeli zavičaj.

O budućnosti Posavine promišljam kao običan smrtnik koji živi i radi u Posavini. Želio bih svoje rodno selo Vrbovac vidjeti otvorenim (bez ikakvih podjela i predrasuda) i povezati ga na različite načine sa cijelim svijetom (a osobito sa sumještanima, ma gdje oni bili). ▀

Povijest pišu pobjednici.
(Foto: Mato Bičvić.)

Ružica Šušnjara

Rodom iz Gornjega Hasića kraj Bosanskog Šamca | Zagreb;
Doktorirala (dr. sc.) 1998. na Sveučilištu u Bukureštu;
Suradnica *Biltena* Udruge »fra Grga Vilić«

Nedovršeni san ili: moj zavičaj 2030.

– Ljubav prema našem unuku, dvogodišnjem Stipi i ljubav prema zavičaju, mogle bi roditi nešto lijepo.

(Moji dečki, mislim na supruga i sinove, bi rekli da se odmah vidi i bez potpisa, da piše »ženska duša«. Tako je nekada A. G. Matoš rekao za novelu »Bure« Isidore Sekulić, koju nije potpisala svojim imenom: »Miriše na žensku dušu«.)

Dan tmuran, kišan, kostobolan. Ne osjećam se »orno«. Malo prileći nemam običaj. Pa ipak, makar pola sata »ubiti oko« možda ne bi škodilo. San ubrzo sjeda na moje vjeđe i plete svoju priču.

»Bako, jesi li spremna? Samo Ti polako, imam vremena, cijelu vječnost za Tebe. Ovo Ti šalju tata i mama da Ti se nađe po putu. Mama kaže da u svaki džep staviš po nešto, ima dosta djece, a djeca uvijek vole darak kojim mogu kupiti baš ono što najviše vole« – umiljato će moj 19-godišnji unuk Stipe.

»Kako li lijepo zboriš. Isti otac! Tako je on godinama vozio svojega djeda Marka (baka mu je, na žalost, rano umrla) iz Austrije u njegov Hasić, u koji se nije mogao vratiti. Rat je, dijete moje, pakao u kojem se vrag i Božja čeljad gledaju oči u oči!«

I krenusmo. Stipe vozi mirno, sigurno. Mladenački adrenalin je, valjda, ostavio za neku drugu prigodu.

Običaj umivanja u cvijeću na Cvjetnicu.
(Foto: Mato Bičvić.)

Travanj ne nosi uzalud to ime. Trava zelena, po ne znam koji put priziva u sjećanje pjesmu koliko jednostavnu toliko duboke poruke o ljudskoj prolaznosti i vječnosti Božje prirode:

»Blago tebi, zelena travice,
Ti se mladiš svake godinice.«

A onaj, tko je mlad, dodaje:

»A ja sada i više nikada.«

Stipu zanima sve o bakinom, a shodno tome i njegovom zavičajju. I djed i baka s majčine strane, Kiseljačani su mu ulili ljubav prema Bosni. Majka, iako rođena Zagrepčanka, zavoljela je svom dušom zavičaj svojih roditelja, jer je dio djetinjstva provela u Zagoricama i Devetacima i uvijek rado tamo navraćala i navraća. Moli da mu pričam sve o povijesti Bosne »od Kulina bana pa do naših dana«.

Prolazimo pokraj Slavenskoga Broda u kojem je više doseljenika iz Bosanske Posavine nego starosjedilaca i koji je uvijek bio utočište braći s druge strane Save.

»Nema više granice između Hrvatske tj. EU i Bosne« – velim ja.

Za naše Posavljake, one ostale u Posavini i one koji su svoju Posavinu gledali s druge strane Save iz Slavonije, to je bila velika mora, ravna očaju. Ta komu ili čemu služe granice? Rodbini, prijateljima, poznanicima sigurno ne trebaju.

Bogu hvala, nema ni one neurednosti oko mosta, »gvožđurije«, dugog niza kamiona, neuglednih »metalnih« kućica... Tu se sada izdigao dvadeseteroklatni neboder s rotacijskim (»vrtećim«) restoranom na vrhu. Izgrađen sredstvima EU fondova nadvisuje šamačke tornjeve, i stvarno i simbolično.

Za svijet ništa novo (sjećam se iz doba našega službovanja 2000. g. u Tirani, odakle smo mogli vidjeti Drač, Kruju, Prezu). Ali za ovaj dio svijeta i ovu posavsku ravnicu, to je velika novost.

Na nekoliko prvih katova smješten je veliki »Institut za ekumenizam« u europskim i svjetskim razmjerima te ogromna biblioteka s »info-centrom«. U izlogu gledam svete knjige: Talmud, Biblija, Kur'an, Vede, Mahabharata... U Institutu rade mladi iz cijelog svijeta, većinom volonteri ili korisnici »studijske godine«. Stipe se zadržao u razgovoru s jednim Brazilcem, Angolkom, Portugalcom i Irancem. Valjda da ne zaboravi portugalski, koji je kao dijete naučio u Brazilu dok mu je otac bio tamo na dužnosti.

Pijuckajući kavu uživam u pogledu na babogredske livade, Slavonski Šamac, Kruševicu, Sikirevce. Slavonskobrodska županija skoro u cijelom! Županja na drugu stranu u nebeskom plavetnilu! Vide se *utvaji* ispred kuća puni pataka i gusaka, koje sam čeznula vidjeti. Divna slika peradi i cvijeća ispred slavonskih kuća bila je iščezla u ratu i poraću.

Bistra ljepotica Bosna žuri u posjet pomalo umornoj Savi dajući svečan izgled šamačkoj varoši s lijepo uređenim i ujednačenim zvonnicima i minaretima.

Tamo »preko Bosne«, kako govorahu naši stari, »izvire« Prud ljepši i dotjeraniji nego ikad. Uvijek je bio oaza u kojoj se, i u najžalosnijem vremenu, moglo osjećati »kô u Švicarskoj«. Prudanska cesta vodi k plodnim dubičkim i vojskovljanskim poljima na kojima su u dugim redovima plave pčelinje košnice. Bit će meda livadskoga, bagremova, cvjetnog i lipova!

»Usta dragog slađa su od meda,
Ljubit ću ih i kad nana ne da...«

Na pogled prema modričkom »ataru« sine mi misao našega šamačkog književnika Mate Blaževića, iz njegova romana *Izgnubljene bitke*, koji je pisan korienskim pravopisom:

»Dolina rieke Bosne, čak tamo od ruševina sredovječnog Dobra, u kojemu prije pet stoljeća izginu cviet hrvatskih rodova u obrani slobode svojih zavičajnih planina, pa sve do njezina ušća u Savu, dobila je žalostno lice krajine, koju je neprijateljska sila opustošila. Gusto zasadjeni voćnjaci, u kojima se kroz zelenilo svake godine probija plavičasta magla zrele šljive, bili su pretvoreni u groblje palih [...].«

Tako Blažević onda, a ja sada vidim i osjećam čari ravnice, iskonskog zelenila, boje biljnoga carstva, boje obnoviteljskih i očišćenih voda, kojima krštenje duguje svoje simboličko značenje. Bilo bi mi drago da starina Blažević pročita stihove Igora Zidića:

»Iz kuća
Spaljenih
Diže se
Nova kuća
Domovina«.

Grebnice, Domaljevac – veliko posavsko selo, Tolisa s poznatim franjevačkim samostanom i crkva BDM (najveći sakralni objekt u romanskom stilu u BiH u vrijeme moje mladosti) na prehistorijskom lokalitetu vinčanske neolitske grupe..., i nanizana sela poput niske dukata, kao da ne dopuštaju sivilu i magli nastaniti se uz rijeku Savu.

»Na koju ćemo stranu?« – prene me gotovo pjevajući Stipin glas.

Tijelovo u Gornjoj Dubici
(izvor: <http://www.zupagornjadubica.ba>)

Prud, Dubica, stari Balegovac (a »novo« Novo Selo), Odžak biti će naše odredište sutra. Žurimo u Hasić, tamo nas već čekaju. Uz cestu Šamac-Orašje-Brčko načičkane »mini« tvornice: obnovljena korpara, tvornica za preradu voća i povrća, tvornica tjestenine, velika ribarnica riječne ribe s ulaštenim podovima, prodajni »Renaultov« salon, »Užarija«, građevinsko poduzeće »Braća Agatić«, pilana »Hrast«, veliki »Autoservis« s autodijelovima i garažom za popravke, »Tkaonica« u kojoj se tkaju i izrađuju suveniri posavskoga kraja...

Skrenusmo desno preko starih Šupljenovaca, sada Novog Sela (uvijek se pitam zašto su i Balegovac i ovo selo trebali postati neka Nova Sela).

»Eh, moj sine, da znadeš kako smo Tvoj djed i ja 1996. godine, pa ujko Josip sa don Nedom Nedićem prolazili ovim krajem. Tu je u pravom smislu riječi bila i strava i užas. Tu su snimani ratni filmovi!« domećem ja.

A sada selo uređenih dvorišta i cvijetnjaka, a u središtu sela pravi mali trg. Dominira lijepa crkva posvećena sv. Duhu. Uz nju je spomenik braniteljima jer »Rod bo samo koji mrtve štuje / Na prošlosti budućnost si snuje«, kao što reče starina Petar Preradović.

Uz crkvu s lijeve strane, kao »skockani kicoš«, privlači prolaznike škola s dječjim vrtićem. Sva je oslikana dječjim crtežima. Koji metar dalje od nje nalazi se malo nogometno igralište, a uz nju se poredali: mini-market s domaćim proizvodima što se uzgajaju na plodonosnim poljima »Zasjeke«, salon ljepote, češljaonica i zdravstvena ambulanta.

Na izlasku iz sela vidjesmo još jednu ambulantu, onu veterinarsku, kao i benzinsku crpku. Dosta je kola pred kućama, ali bicikl je bio i ostao omiljelo prijevozno sredstvo Posavaca.

Viđeni prizor ponavlja se i u ostalim selima kroz koja prođosmo, a vjerojatno i kroz koja ćemo još proći. Vozimo se uz Žendrag, bistar i žuboran. Vrblje potkresano, trava uz

rječicu pokošena, a nedaleko od ruba ceste miriše posađeno sitno proljetno cvijeće – bijele đurđice:

»Đurđić skroman cvjetić, sitan, tih i fin,
Dršće, strepi i zebe kao da je zima,
Zvoni bijele psalme snježnim zvončićima
Potajno kraj vrbe gdje je stari mlin«;

ružičasti i plavi zumbuli:

»Oči dragog ko zumbul se plave,
Ne bi' dala plavo za garavo.«

»Zumbul vene kad su dani vrući,
Moja mala mene čekajući«;

te visoki razgranati modri i ljubičasti jorgovani:

»Al' mirišeš modri jorgovane
Pod pendžerom u proljetne dane...«

Iskoristih trenutak da svojem unuku »provučem kroz uši« par posavskih dvostihova (dvostihova) iz naše narodne književnosti i progovorim koju o materijalno siromašnom, a duhovno tako bogatom bardu hrvatske književnosti, A. G. Matošu.

Kuće veselih boja fasada i uređeni vrtovi s prispjelim raznovrsnim salatama, lukom i špinatom plijene našu pozornost.

Na nekadašnjim zgarištima, na kućištu njihovih roditelja i mojega brata Mate dominiraju kuće nećaka: dva Marka Sarića, kojima moja braća, Mato i Josip, ponoviše ime našega oca i Šimuna-Petra, kojemu brat Ivan ponovi ime našega djeda Perana. Jedan veterinar, drugi agronom, treći prehrambeni tehnolog sa svojim vrijednim suprugama koje se prvenstveno staraju o djeci, vode dokumentaciju imanja, i prave su im tajnice.

Sokak pun djece, potomaka Sarića. Cesta asfaltirana, čista, kočoperi se između drvoreda posavskih šljiva bjelica. Doček vrijedan divljenja! Raširene ruke i raširena srca! Stipe nije dugo bio u Posavini. Zamomčio se, vidim: virkaju cure iz susjedstva, ali ja po »staroj navadi« tumačim da su mu sve Sarićke rod, a ima ih i u »Evića strani«.

»Uf, sve rodice, baš sve rodice, a tako lijepe!« – smješka se Stipe.

Naši nam pokazuju svoja moderna imanja. Zadovoljni su odnosom države prema privatnom sektoru. Rade ono što vole, a najljepše je što su snahe Potočanka i Dervencanka pa vole i razumiju dušu Posavine i svojih supruge.

Nude nam sve od reda domaće, dospjelo u njihovom vrtu, oboru, štali. Uspješan spoj tradicionalnog i modernog!

Snaha Potočanka govori da je jedan recept našla na internetu, a drugi joj je dala njena prabaka. Sa stola nam se primamljivo i izazovno smiješe pite *krompiruša* i *tiritnjača*, ali i zlačana dubrovačka *rožata*.

Posavski ručak: kompjer u tavici, pečena piletina, salata...

Pečene paprike punjene krumpirom posne, ali prelivene kajmakom. Petak se još »drži«, unatoč promjenama koje su nastale u Crkvi. Prije *fišpaprikaša* nazdravljamo domaćom šljivovicom, ali i brazilskom *caipirinhom* (nećak je uspio proizvesti limete), te talijanskim *amarom*.

Procvale višnje u voćnjaku nagovještavaju izvrstan višnjevac, a trešnje, kada se zacrvene poput usana djevojačkih, vabit će prolaznike.

Kruške, jabuke, dunje, mušmule, vinova loza, dudovi – dar do dara Božjega. Ne znaš gdje je ljepše: u kući, u kojoj vlada sloga i

povjerenje, ili u staji kod Rumenke, Bjelave, Šarenke, Milave, Perave..., ili u cvijetnjaku, vrtu-*vrtlaku!*

Stipe se igra s Aresom, zlatnim retrieverom i posavskim psom Šargom. Spoj grčke mitologije i tradicije posavske. Nisu na lancu; dobričine su za dobre ljude, a loši neka ih se čuvaju!

S polica u dnevnom boravku na *info-tabletu* nižu se i smiješe u *slide show*-u dragi obiteljski likovi koji su prvih godina prošlog stoljeća šetali posavskim sokacima i selima.

U eri visoke internetizacije knjižnica ipak ima počasno mjesto u kući. Na ulazu je izrađeno rodoslovlje našega roda, što je Stipu jako zaintrigiralo.

Još malo ćemo Posavinom!

Kroz Gornji Hasić, Miloševac, Kladare, Garevac, pa u Čardak k Dolorozi. Majka Božja i sestre šadlerovke (nazvane po slugi Božjem nadbiskupu sarajevskome Stadleru Josipu) odnosno Sestre Maloga Isusa, čekaju nas tu desetljećima.

Tik do crkve je kuća sestrićunoga unuka, koji je došao živjeti iz Vrbovca na nekadašnje ognjište obitelji Kvesić. Mlađahni Luka je stigao sve obnoviti i napraviti kutak svakom poželjan za život.

»Baš je lijepo, neočekivano. Žao mi je da nisi s nama...« – govori Stipe u mikrofoni. »Javio se Petar strike Marka. Ide iz Sinja u Split. Tamo je prisustvovao otvorenju obnovljenog i velebnog 'Alkarskog trkališta'. Kaže da je bio u samostanu 'Gospe Sinjske' kod strica i da su tamo bili u gostima ramski, toliški i plehanski franjevci. Gospa Sinjska je stigla u Sinj s franjevcima iz Rame.«

Baš je ovo krasan dan, kao da se milost Božja razlila na ovom kutku zemlje, mislim ja.

»Ostani s nama jer večer je
Ostani Gospode,
Ostani s nama jer mračni se,
Ostani Gospodine«

pjevaju mladi Posavine na Posavskome radiju. U Gospodinovom okrilju polazim na počinak. A onda, kao davno u povećerja mogega djetinjstva, oglase se žabe svojim pjevom u zahvalu ljudima što ih ne uništiše, što im ne zagadiše Žendrag i Čandžićku, što su sačuvali okoliš i shvatili u srži riječ *ekologija*.

A upravo je to bila tema koja nije silazila s radijskih postaja za vrijeme našeg putovanja.

Ta jednostavna životinja, žaba, u Japanu ima simbol uskrisivanja i vraćanja u svoje polazište, a u vedskim vjerovanjima predstavlja utjelovljenje zemlje. Njena zelenkasta boja kao boja nade, snage i dugovječnosti, boja je i besmrtnosti koja oživljava i ne da umrijeti našoj Posavini!

Starača.
(Foto: Mato Bičvić.)

Dugo je godina bila nijema i бесплодна majka Posavina. Sada, svojim pjevom-kreketom, žabe kazuju da je došla plodonosna voda, oplodila i probudila suhu i napaćenu zemlju.

Evociram Stipi kako je tu zemlju, tu Bosnu Katarine Kosače Kotromanić, na čiji blagdan mi i naviru ova razmišljanja, tu Posavinu doživljavala prije 20 godina pjesnikinja Marica Mostarac-Štokić iz Matine kod Maglaja – njenim stihovima:

Posavino,
Žrtvo paljenice.
Plodna žitnico,
Bez bogate jeseni.

Posavino,
Zima mi je
Od tvoje pustoši.
Posavino,
Nikad neću
Saznati
Kojem bogu si
Žrtvovana?
Bogu rata,
Ili
Bogu mira?

Stipe još čavrlja sa svojim rođacima: Matom, Magdalenom, Josipom, Lucijom, Ivanom, Antom, Marijom, Katarinom... Bogu hvala, naša Posavina vrvi djecom! Ne kao nekad u neimaštini, nego u uvjetima dostojnim djeteta.

Dozivam u pamet vrlo dojmljiv i senzibilan lirski iskaz koji je napisala Stipi za drugi rođendan moja snaha, Stipina majka Branka.

Bijaše to za vrijeme službovanja u Parizu sa svojim suprugom, 7. listopada davne 2013. g. S tim mislima i s opojnim mirisima posavske zemlje utonula sam u san »blaženika«:

Tebi, dragi moj Stipe, ostavljam pismo koje Ti možda i nisi pravo pročitao. S jednom željom, da se u Posavini rađa mnogo djece kojima će majke pisati ovakova pisma za njihove rođendane, a da ta djeca budu nositelji ljubavi prema Bogu, rodu i domovini.

Dragi moj Sine!

Ono što ti prije svega moram reći je da te bezuvjetno volim. Na svijet si došao prije točno dvije godine i od tada kao da je zasjalo neko novo, puno veće sunce od onoga koje sam do tada poznavala. Često mi se čini kako je cijeli svijet stvoren baš za tebe, da ga ti istražiš, da Sunce ujutro izlazi kako bi te pomilovalo, da se svako novo jutro budim da vidim kako rasteš te da se bezbroj malih i velikih čuda događa baš zbog tebe. Donio si veliku radost u moj svijet, u svijet svog oca te svih ljudi koji te vole. I to je ono najvažnije čemu bih te htjela naučiti – LJUBAV. Želim da voliš i budeš voljen jer samo zbog ljubavi ovaj život ima smisao. Ne zaboravi nikada da si jedinstven – sa svim svojim vrlinama i manama. Ne zaboravi nikada da ćeš uvijek imati nas – ljude na koje se možeš osloniti (i

kad padaš i kad se uzdižeš!) Ne zaboravi nikada da ćeš uvijek biti sretniji ako daješ od sebe, nego ako kradeš od drugoga! Ne zaboravi nikada da ćeš uvijek biti sretniji ako nekoga nasmiješ, nego ako se sam smiješ! Ne zaboravi nikada da ćeš uvijek biti sretniji ako si ono što jesi, nego ako te vole zbog toga što misle da jesi! Ne zaboravi nikada da raditi ono što voliš je produktivnije nego raditi ono što moraš! Ne zaboravi nikada da biti »faca« u očima drugoga ne znači uvijek biti »faca« u vlastitim očima! Ne zaboravi nikada da postoje i drugi oko tebe; u protivnom ćeš se buditi sam! Ne zaboravi nikada da naj sretniji i najbogatiji ljudi nisu oni koji imaju puno novaca, nego oni koji imaju puno ljubavi u svom životu!... ne zaboravi nikada...

Želim ti od srca život ispunjen zdravljem, ljubavlju i mirom... Hvala Ti što postojiš!!! Želim da znaš da Te volim – sada & zauvijek!!! Sretan Ti drugi rođendan!

Mama

Znam, negdje mjesta ima
na svijetu kojem živimo mi
još negdje sunca ima
gdje postoje još sni

Neka cijeli ovaj svijet
još sja u suncu
neka naša Zemlja sva
postane sretna
Neka cijeli ovaj svijet
zove se bajka
zelena i mirisna
cvjetna sva i nevina
livada iz sna

[»Jalta, Jalta«, Milan Grgić i Alfi Kabiljo] ■

Taj divni svijet.
(Foto: Mato Bičvić.)

Mara Barišić

Predsjednica Udruge »Život«, Odžak;
Članica Udruge »fra Grga Vilić«

Subota, 26. 10. 2030. godine

Nekad smo pričali kako naša generacija neće »vidjeti« ovih godina. Uspoređivali smo tako živote naših roditelja sa našim životima. »Proročanski« smo donosili zaključke kako mi živimo ubrzanijim tempom, jedemo nezdraviju hranu i da »nema teorije« da doživimo starost od sedamdesetak godina.

A eto, ja sam doživjela i te godine. Dočekala i mirovinu, zasluženu! Više me ne budi zvonjava budilice izjutra. Život je ušao u mirnije tokove. Svaki dan je isti, ili skoro isti, kao predhodni. Već odavno sam se »pretvorila« u svoju majku koja samo očekuje da joj netko od djece ili unučadi dođe u goste, da ih mogu počastiti domaćim jelima i spremiti im »milošće« (darova) kad pođu. (A moja djeca su roditelji svojoj već odrasloj djeci!)

Od jutros sam veoma zauzeta u kuhinji. Pečem kiflice za večerašnju svečanost! Skromno ćemo označiti 20. godišnjicu postojanja Udruge »Život« čiji sam član od prvog dana. Udruga je nastala kao vapaj nekolicine roditelja čije su obitelji bile pogođene zlom droge. Oni su bili spremni progovoriti naglas o tom strašnom problemu i samim time biti od pomoći svima koje bi to zlo dotaklo. Iskreno smo bili vođeni osjećanjem da *ako pomognemo spasiti jednu osobu – spašavamo cijeli svijet*. Kada se bilo koji projekat vodi iskreno i sa vjerom, on mora s vremenom donijeti dobre plodove. A mi smo doista vjerovali, molili se i prikazivali Bogu sve naše rane, strahove, želje i potrebe.

Tijekom prošlih 20 godina mijenjalo se vodstvo i članstvo Udruge. Nažalost, mnogih

članova nema više među nama. Nema više ni pok. odžačkog župnika, prečasnoga dr. Ive Balukčića. On je od sveg srca pozdravio i podržao našu ideju, dao Udruzi ime i predložio osnovne smjernice djelovanja. Nije više živa ni moja majka Jela Knežević, članica udruge »Život«, koja je na sastanke donosila *friško* pečeni kukuruzni ili pšenični kruh.

Jako se veselim večerašnjem okupljanju i ponovnom susretu sa ljudima na koje se uvijek moglo računati. To su najčešće bili mladi ljudi koji su svoje talente i snagu nesebično darivali za plemenite, humanitarne ciljeve. Danas su to ozbiljni ljudi. Većina njih živi i radi izvan naše općine. Iako je BiH već godinama članica EU, još uvijek taj Zapad zovemo »inozemstvom«, »tuđinom«. Jer on to i jest, i uvijek će biti *tuđina*. Naš je zavičaj samo ovdje; ovdje nas »Gospod zasadi kraj vode tekućice...« Samo ovdje duša može biti sretna.

Iz Njemačke se javila i Ifeta: dolazi na proslavu! To je, kaže, najmanje što može učiniti za Udrugu koja joj je bila veliki oslonac kad se vratila iz jedne zajednice gdje je završila program odvikavanja od ovisnosti. Ona je danas sretno udata i majka je dvije kćerke.

Dvadeset godina Udruga se borila protiv svih vrsta ovisnosti: od alkohola, droge, kocke, interneta, ali i izgubljenosti, otuđenosti i nezainteresiranosti za sve. Veliki su to problemi koji su zarobljavali najviše naše mlade ljude. Zato smo zagovarali sve što čovjeku i njegovoj duši čini dobro, te da najviše za sebe može učiniti upravo čovjek sam.

Ja se na svoj način i dan-danas borim sa svim tipkama i dugmadima koje nam je nametnuo razvoj tehnologije. Pošaljem ipak običnom poštom čestitke dragim ljudima i obradujem ih. Oni mi se uvijek zahvaljuju, ali, naravno: elektronskim putem. Ne zamjerim.

Davno su nam ukinuli gramofone i kasetofone. Ali ja uspijem nekako pronaći svoje omiljene stare pjesme o ljubavi, čežnji, nostalgiji i drugim emocijama koje čovjeka čine čovjekom. Upravo slušam prekrasnu pjesmu

»Pamtim još« koju je otpjevala velika (nedavno preminula) bosanska pjevačica H. P.⁴⁴ Stihovi kažu:

»Ali pamtim još
one livade, one rijeke,
one šume i puteljke,
staru majku dok se smije
i ognjište dok me grije...«

Ova me pjesma kao čarolijom vrati sretnim i mladim godinama. Ali kao da me vodi i poljanama zelenim gdje ćemo se konačno svi odmoriti. Ne znamo kad će se to desiti, ali znamo: sve je bliže i bliže dan našeg »odlaska«.

Ivica Budulica Strikan

Pjesnik, Usora;
Član osnivačke skupštine Udruge »fra Grga Vilić«

Dan mrtvih

»...a boli me što mi sela nema,
što mu druga molitva se sprema.«
I.B.S.

– Možda, da popijemo kahvu ili čaj? Da te počastim, prijatelju. Pa, gdje si ti sve ovo vrijeme? Ne vidjesmo se godinama.
– Hvala. Ne bih kavu. Vlahov bi mi bolje sjeo. Nisam ga dugo...
– Nema – odgovori mi prijatelj Suad. – Zabrani smo prodaju alkohola još lani.
– Molim!?
– Ehheejj. Pa, gdje ti živiš? Šta ti je? – diže ton moj prijatelj kojega osam godina nisam vidio. – Istina: poneki proizvode još nešto ilegalno, po šumama, ali i njima ćemo stati u kraj.

⁴⁴ Radi se o Hanki Paldum. Njezina se pjesma »Ali pamtim još« može čuti na <http://www.youtube.com/watch?v=jlV8j3aKnDE>. (Opaska A. K.)

– Što je to!? Prohibicija!?

– Ma, pusti te, američke marifetluke. Mi smo, konačno, u Bosni shvatili Pravi put. Uzvišeni Allah nam je iz Svoje milosti ukazao na opasnost ove šejtanove zamke. Alkohol od čovjeka pravi životinju. Zbog toga, alkohol je, kod nas od lani, strogo zabranjen.

– !?

– Šta se čudiš!?

– Oprosti! Ništa mi nije jasno!?

– Pa... Alkohol je zlo, Strikane! Nema više u ovoj zemlji tih poganskih, paganskih, kako li se kaže, nametnutih zala. A radi rakije prokletu je deset ljudi: onaj koji ga peče, onaj za koga se peče, onaj ko ga pije, onaj ko ga nosi, onaj kome se nosi, onaj... i šta ja znam... Svi. I oni koji ga gledaju i piju i prodaju i kupuju...

– Nemoj me, Suade! Stani! Nije me dugo bilo, ali prije desetak godina opijali smo se skupa i...

– Tada sam bio mlad i zaveden! Ne spominji mi to. Griješio sam!

– Dobro, de, Suade. Znam o tome ponešto. A, znaš li ti da Japan gradi nastambu, bazu, za ljude, i to na mjesecu? – pokušah promijeniti temu.

– Čuo sam. Žuti bi na nebo. Idu protiv Boga!

– podiže glas unoseći mi se u lice pa nastavi:

– Stići će ih zaslužena kazna!

I, ne znah kako da nastavim razgovor. Osim toga, i vrijeme mi je izmicalo.

– Dobro, de, Suade, drago mi je da smo se sreli. Nego, ja žurim. Dođoh samo nakratko. Dušni dan je pa dadoše mi »slobodno« da posjetim selo. Večeras već moram nazad.

– Valjda greblja da posjetiš!

– Ma, nije baš... Ali, eto. Neka ti bude. Slično je.

Rastasmo se. Začuden i iznenađen susretom sa bivšim prijateljem, krenuh ka svojoj kući. No, prvo svratih do kioska, da prelistam dnevni tisak.

– Inozemnog tiska nema!?

– Ne uvozimo bljuvotine – pojasni mi prodavač. – A ako baš želite, ima u Gradu dućan sa stranom robom.

– Hvala – rekoh. – Uzet ću *Oslobođenje*.

Preletjeh očima po naslovnici: »Samo još slučaj “Sejdić-Finci” stoji na putu Bosne do EU-a.« A, gdje je Hercegovina? – proletje mi glavom. Pogledah datum: 5. rajab 1452. h.g. Smotah novine pod mišku i nastavih put ka kući, ka imanju koje ostavih sinu u naslijeđe. (Sin, moj jedinac, u Njemačkoj je dvadeset i pet godina već. Unuci moji završili škole na njemačkom jeziku i jedva se sjećaju gdje im je djedovina.)

Mišljah da zatvorenih očiju znam put do doma svojega bivšeg. Međutim, prevarih se. Rođakovu prepoznah; prizemnica iz osamdesetih godina prošloga stoljeća. Ostala je sasvim ista osim korova kojeg prije nije bilo tu. I ruševna. I prazna. (Nisu imali djece. Nije imao tko da proda.) Pored nje bi trebalo moj da je dom.

Nema ga!? Nema ni stabala koja uzgajah desetljećima i po kojima prepoznatljiv je bio u kraju. Asfalt! Beton! Novogradnja! Željezna ograda do magistralnog puta, a iza... na površini čitavoga mog života... na velikom objektu natpis:

SHOPPING CENTRE MANAGEMENT
AND HALAL STRATEGIES

(Sreća da sam mrtav – umro sam 2022. godine. Da sam živ, dobio bih infarkt. Ovako, samo odbacih novine i vratih se u groblje.) Bijaše to na Dušni dan 2030. godine. ■

Hotel »Burdž al Arab«, Dubai.
(Foto: Mato Bičević.)

Slavko Knežević

Rodom iz Potočana kraj Odžaka;
Bad Zurzach, Švicarska;
Član Udruge »fra Grga Vilić« i pokrovitelj *Biltena* Udruge

Danas je 28. lipnja 2030. godine. Ja, Slavko Knežević, imam 67 godina!

Bosna i Hercegovina, a i Bosanska Posavina, su Europska Unija! Nema granica sve do Sjevernog pola! Naravno, nitko više ne spominje Republiku Srpsku; ona više nije stvarnost.

Kroz Bosansku Posavinu prolazi auto-cesta (Koridor 5c), koja vodi do mora. Bosna i Hercegovina nema dovoljno radne snage te ima »Gastarbeitere« iz Afrike i zemalja bivšeg Sovjetskog Saveza!

Bosanska Posavina, nažalost, ima puno stanovnika (povratnika) starih iznad 60 godina.

Bosanska Posavina ima tri univerziteta, od kojih je jedan u Odžaku. Bolnice, škole i javna poduzeća u Bosanskoj Posavini funkcioniraju kao što su u Zapadnoj Europi funkcionirali prije 20-ak godina (tj. 2013.).

U petak, 28. lipnja, uzeo sam produženi vikend. Odlučio sam sa suprugom da se spustimo do mora. Vozimo u pravcu Doboja. Jutro je i već se nazire pravi ljetni dan, a i jučer (na Petrovo) bilo je 35°C! Prošli smo Doboju, a vozimo se tek pola sata od kako smo krenuli od kuće.

Za 40-ak minuta proći ćemo Sarajevo, a u Mostar stižemo oko 11:00 sati. Tu ćemo negdje svratiti na ručak i malo se odmoriti. Nakon stanke vozimo dalje za Makarsku. Nakon 4 sata vožnje stižemo u naše odredište: u hotel! ■

Fra Mladen Jozić

Potočanski župnik;

Član Suda časti Udruge »fra Grga Vilić«

Bosanska Posavina kakvu poznajem i pamtim iz 2013. godine, sasvim sigurno neće biti ni slična onoj u 2030. godini, gotovo ni u jednom segmentu života!

Naime, već sada su evidentni pokazatelji u prilog ovoj konstataciji: pust i prazan egzistencijalni prostor, desetkovane i destruktivne obitelji, letargija, indiferentizam i inferiornost umjesto kreativnosti i dinamičke motivacije na vitalnim mjestima za biti i opstati: u prirodi, poljoprivredi i uopće privredi.

Njih ni današnja, veoma visoka tehnologija ne može pratiti, a niti nadoknaditi. Nisam pesimist, ali mi se čini da *mnogo toga izmiče kontroli*, što će biti teško popraviti ili učiniti drugačijim u narednih 17 godina, tj. do 2030.

Za gore spomenute »evidentne pokazatelje«, politički, ekonomski, pa i vjerski faktori nemaju snage za njihovo egzistencijalno i kreativno usmjerenje, za dobro *čovjeka*, nego obrnuto: *protiv* čovjeka.

Na psihosomatskom području čovjek je svaki dan sve slabiji pa traži spas i lijek u bijegu, pa makar i u nepoznato, otvarajući širom vrata: praznini, strahu i neizvjesnosti. To onda prostor Bosanske Posavine čini pustim i neegzistencijalnim, i to isključivo za domicilno stanovništvo.

Stoga Bosansku Posavinu u 2030. godini vidim, nažalost, u prvom redu bez njezinih autohtonih stanovnika, običaja, tradicije i religije, a zatim i bez prirodnog blaga: flore i faune.

Vidim sve ili većinu u rukama nekih »novih stanovnika«, *došljaka*, koji će našom *greškom* i *darom*, uzeti od nas što nam je *Višnji Bog dao*. Nažalost, *ogorčen* sam i *žalostan!!!*

Ukoliko se ovo moje promišljanje u međuvremenu izmijeni (zbog čega bih bio jako sretan), onda ima smisla govoriti i npr. o školstvu, kulturi, zdravstvu, brojnom stanju i sastavu stanovništva – ali samo ako je riječ o domaćem stanovništvu kakvo je bilo do sada (tj. 2013. godine).

O stranim trupama ne želim ni razmišljati! Jer, da je moj Stvoritelj htio da budem Kinez, onda bih bio u Kini, a ne u prelijepoj Bosanskoj Posavini (na čemu sam mu neizmjereno zahvalan!). Stoga plačem, tugujem i vapijem s Aleksom Šantićem:

Ostajte ovdje!... Sunce tuđeg neba,
Neće vas grijati kô što ovo grije;
Grki su tamo zalogaji hljeba
Gdje svoga nema i gdje brata nije.

Od svoje majke ko će naći bolju?!
A majka vaša zemlja vam je ova;
Bacite pogled po kršu i polju,
Svuda su groblja vaših pradjedova.

Za ovu zemlju oni bjehu divi,
Uzori svijetli, što je branit znaše,
U ovoj zemlji ostanite i vi,
I za nju dajte vrelo krvi vaše.

Kô pusta grana, kad jesenja krila
Trgnu joj lisje i pokose ledom,
Bez vas bi majka domovina bila;
A majka plače za svojijem čedom. [...] ▀

Zavjet [iz Bosanske Posavine].
(Foto: Mato Bičvić.)

Jozo Blažević Jokan

Zastupnik Skupštine Županije Posavske;

Član Upravnog odbora Udruge »fra Grga Vilić«

Ako brod bude išao u smjeru u kojem sada ide, vjerujem da će do 2030. godine 50% obitelji u Posavini izumrijeti. U 2013. godini do danas (11. studenoga) rodilo se *jedno* dijete u Balegovcu, najvećem selu odžačke općine.⁴⁵ A dvoje hrvatske djece iz 2013. ide u prvi razred u Odžak. Na Županiji Posavačkoj bio je predložen amandman da se daje novčani poticaj za djecu. Od 21 zastupnika za amandman je njih sedam diglo ruku. Ja sam za amandman digao obje ruke. *A poticaj ide za mnoge druge stvari, čak za krave i krmače!* Tko će u tome uživati ako ne bude djece? Danas mi je županijski ministar financija rekao da broj djece na županiji utječe na dotok financijskih sredstava iz federalnog proračuna.

Ako se bude išlo u smjeru koji sam naveo na početku, ne vjerujem ni da će hrana biti zdrava. Ako u jednoj Njemačkoj, gdje moj rođak radi na velikim plastenicima, ubrizgavaju injekcije u gljive da bi ih sutradan mogli brati, možete zamisliti šta se radi ovdje, kod nas! U srednjoj Bosni u jednu bačvu vode za zaljevanje paradajza dodaju neku kemikaliju (veličine čaše jogurta) da bi se ujutro mogao brati. Kada je radnik upitao: *»A što bi bilo kada bi dodali još jednu čašu toga?«* – odgovorili su mu da bi tada sav paradajz popucao. Logično da je to *otrov*, da nije od Boga i od prirode. Na usta ulazi i zdravlje. Vidimo koliko sada i mladi oboljevaju.

⁴⁵ Vidjeti podatke koje je iznio balegovački župnik Matija Šimić u tekstu *»Tko je poslao hrvatsku mladost u bijeli svijet, a prostor prepustio drugom?«* objavljenom prvo na <http://www.zupanovoselo-balegovac.com>, a zatim i na posavskom portalu <http://www.posavina.org>. (Opaska A. K.)

Mi sa svojom industrijom nismo konkurentni ni Zapadu ni Istoku. Ali možemo proizvesti zdravu hranu, koja je skupa na svjetskom tržištu. Bogataši se otimaju za zdravu hranu. Okoliš će vjerojatno biti čistiji i uredniji, ali će odozgo, iz zraka, dolaziti zagađenje.

Što se tiče jezika, vidim da neki naši ljudi koji dođu iz Švicarske pokušavaju ovdje da nešto dokažu na njemačkom.

O ljubavi prema Posavini: kada sam otišao kod fra Grga Vilića ispisati pokojnog oca, vidio sam koliko se fra Grga brine za Bosansku Posavinu. Drugi se brinu za sebe. Fra Grga je otvorio župne matice i rekao: *»Vidi sad ovo!«* Moj je otac bio rođen 1937. godine, a tada je u župi Potočani rođeno 196 djece. Slijedeće godine (1938.) rođeno je 210 djece. Tadašnji je godišnji prosjek rođenih u župi iznosio oko 200 djece. *Danas ni cijela Županija Posavska nema 200 novorođenih!*

Najviše je djece rođeno 1945. godine, kada je i poginulo najviše odžačkih Hrvata (preko tri tisuće). Pitanje za one koji vjeruju u Boga: zašto? ■

Boje Posavine.
(Foto: Mato Bičvić.)

Ivo Lubina Dino

Predsjednik Društva prijatelja prirode »Lipa«, Odžak;
Član Upravnog odbora Udruge »fra Grga Vilić«

Dvije hiljade i tridesete godine nad Bosanskom Posavinom

Zašto se sunce jutros tako tiho njedri na obzoru? Prva jutarnja svjetlost polako se razvlači između Majevice i Save. Obasjava nepreglednu ravnicu ispresijecanu mnoštvom puteva i naselja.

Pokušavam prepoznati naselje što se izdiže neposredno pored obale rijeke Save: obiteljske kuće u nizu, uređeni vrtovi ispred njih, džamija u centru.

Prepoznajem kuću prijatelja Mehe Brkića. To je Brezovo polje. Slabo svjetlo obasjava tri platenika iza Mehine kuće. Posao sa cvijećem očito dobro ide. Kad sam prošle jeseni bio kod njega, bio je samo jedan platenik.

Vidim sad bezbroj malih svjetlašaca. Brčko se budi i prije svitanja. Ulice su osvijetljene plavom svjetlošću gradske rasvjete. Naselje visokih poslovnih zgrada iznad Dizdaruše djeluje kao otrgnuto od grada. Šestougaone zgrade kao da su kopirane, sve kao jedna.

Na suprotnoj strani grada osvijetljen je veliki viseći most prema Gunji. Prenu me zvuk brodske sirene iz pravca luke. Upravo se usidrio tegljač krcat teretom ispod jedne od tri velike dizalice i sirenom daje signal za istovar. Uskoro će teret popuniti nisku metalnih vagona spremnih da se pokrenu prema Tuzli ili negdje dalje u Bosnu.

Sunčevi su zraci već obasjali majevičke visove; pogled mi se zaustavlja iznad Bosanske Bijele. Lijevo od doline koja se uklinjuje u Majevicu trebao bi biti i planinarski dom oraških planinara. Vidim crveni, šindrom okovani krov. Danas je radni dan, gore sigurno nema nikog.

Lako se prepoznaje kompleks korejanskog tržnog centra na postoru nekadašnjeg »koridora«. Iako duboko na Balkanu, paviljoni u azijskom stilu stopili su se s okolinom.

Cijeli prostor prema Turiću, Tramošnici i dalje prema Ledenicama prekriven je novim nasadima šljive.

Tek sad, kad se sunce potpuno diglo na istočnom nebu, uviđam neshvatljivost svoga položaja. Gdje se to ja nalazim? Kako se uopšte krećem?

Nije mi jasno. Razmišljam. Pokušavam logički zaključivati. Ja uopšte sebe ne vidim. Zašto? Sve oko sebe, čak i u daljini jasno razaznajem. Jasno je da gledam odozgo i da se vrlo lako spuštam u središte pažnje.

Kako je to moguće? Ne mogu se sjetiti bliže prošlosti. Nije ni važno, ovo je zanimljivo.

Jesensko jutro u Vrbovcu.
(Foto: Ivo Lubina Dino.)

Vidim odsjaj sunca sa opservatorija na Trebavi. Duga Njiva ima idealan promatrački položaj. Mogu samo zamisliti veličanstve-

nost pogleda na noćno nebo kada se prospu zvijezde iznad Bosanske Posavine!

Silazim u Modriču, grad ispod Majne. Ne mogu da ne uočim kako cjevovod koji spaja rafinerije kida posavski pejzaž na dva dijela. Dominira okolinom.

Na trgu, ispred Dodikovog spomenika, mnoštvo je ljudi. Protestiraju. Blještavost HD panela ukazuje nezadovoljstvo. Laserski topovi ispisuju parole na svim okolnim objektima. »Vratite nam elektore«, »Slobodna translokacija«, »Dostojanstven odabir« i slične parole prikazuju ciklično gibanje mase.

Prelazim rijeku Bosnu, prelazim autoput. Užurbani transport proteže se prema mostu na Savi i dalje prema Sredancima. Umjetno jezero mini-centrale »Kaluđerac« između Pećnika i Gnionice uvuklo se u Vučjak kao neki estuar.

Ja nisam živ? To moj duh lebdi nad Bosanskom Posavinom. Previše je lijepo da bi bio predviđeni mi pakao. Možda sam u nekoj fazi predziđa? Ali kako sam skončao? Tražim odgovor. Nema ga. Prepuštam se. Iona-ko ne mogu ništa promijeniti.

Stoljetna šuma i dalje krase vučjačke vrhove. Nepregledni nasadi suncokreta gotovo su opkolili posljednje grupe obnovljenih kuća u Bukovici, Višnjiku i Kulini. Matičevići⁴⁶ bageri i traktori pobijedili su u borbi sa višegodišnje zapuštenim prostorom. Ali su u smrt otjerali i mnoga kućna ognjišta.

Moju pažnju privlače visoki plamenici bosanskobrodske rafinerije. Otkako je svoje širenje usmjerila na prostor između Kričanova i Močila, rafinerija liči na ljudska pluća. Dva krila jednih pluća.

Između Barica i Kostrša na prostoru sedam četvornih kilometara, ne može da se ne primijeti postrojenje solarnih panela. E, bar oni

⁴⁶ Radi se o Stipi Matiću iz Dervente, vlasniku tvrtke »M-San«.
(Opaska A. K.)

nisu nezadovoljni ovim klimatskim promjenama koje su nas zadesile. Oni su iskoristili ove nesnosne vrućine da proizvedu električnu energiju.

Zašto se uopšte Bijelo Brdo zove tako? Šta je ovdje bijelo? Selo je razvučeno i da nije kamenoloma, teško bi išta bilo bijelo. Iz njega se diže bijeli dim nastao obradom vapnenca.

Spuštam se opet prema rijeci Savi.

Predvečerje na Savi.
(Foto: Mato Bičvić.)

Mjesto je sabijeno na njenoj obali, kuće kao da su jedna drugoj u avliji. Dubočac. Kao da ga Majeвица i Bijelo Brdo istiskuju u rijeku.

Osjećam neku toplinu. To je prvi stvarni osjećaj od početka putovanja.

Sunce, koje se već visoko podiglo, grije mi lice. Pokušavam se zaštititi rukom, ali ruku ne vidim.

Čujem lupu i osjećam snažnu bol u desnoj ruci. Dok se sunce snažno probija kroz prozor, vidim da sam lupio rukom po radnom stolu.

Ipak je ovo bio samo san. Prilično stvaran san. Stvarnost je ono što postoji, a ostalo – let, zagrobni život – ljudska je fikcija. ■

Anto Knežević

Predsjednik Udruge »fra Grga Vilić«

Putovanje Posavinom 2030.

Došao mi je u posjet kanadski student Michael White. Ovaj protestant srednje dobi radi doktorsku holodisertaciju o »duhovnoj situaciji u Bosanskoj Posavini«. Terenski rad je dio disertacije. Ja pratim Michaela kao suradnik na vjerskim projektima u Posavini.

Isključujem svoj holoprevoditelj. Želim s Michaelom razgovarati na engleskom. Sjedam na suvozačevo mjesto. Čim je Michael sjeo, automatski se uključuju HPS (*holo-positioning system*), sigurnosni pojasevi i stakla sa UV zaštitom. Novi model auta na sunčevu energiju nema upravljača. Sve se obavlja uz pomoć sustava prepoznavanja glasa. Michael kaže da želi voziti sporo kako bi mogao razgledati prirodu i ljude. Krećemo.

Dok se vozimo, Michael uključuje hologlasbu. To je stara američka pjesma Bette Midler *God is watching us from a distance* (»Bog promatra nas iz daljine«).⁴⁷ Dok u autu odjekuje glas pjevačice, na trodimenzionalnom ekranu vidi se sićušan planet Zemlja promatran iz svemira. Izgleda poput plavičaste lopte na kojoj ljudi žive u skladu i miru. Što se svemirski promatrač više približuje, stvari se na Zemlji zamršuju: sklad se miješa s neredom, a mir s ratom. Pjevačica završuje pjesmu mijenjajući rečenični naglasak:

Bog promatra nas

Bog **promatra** nas

Bog promatra **nas**

iz daljine.

Posavski se krajolik mijenja iz minute u minutu. Ispucalu, suhu zemlju smjenjuju bujna polja zasađena cvijećem i organskim povrćem. Biljni svijet buja jedino ispod skupih stakala sa UV zaštitom. Vodoravna stakla nalaze se na visini od 25 metara iznad tla.

⁴⁷ Pjesma se može poslušati na službenom video-snimku na <http://www.youtube.com/watch?v=OKzd2Wh3xNk>.

Polovina Posavine živi u obilju, pod staklenim zvonom, s posebnim navodnjavanjem.

Druga polovina Posavine prži se na žestokom suncu. Ispred kuća na vrelom suncu tumaraju tamnopusiti ljudi. Nisu to ni doseljeni Libijci ni Egipćani. To su preplanuli domaći Posavljaci od kojih većina ima rak kože (od ultraljubičastih zraka sunca). Oni nemaju novca da kupe staklo sa UV zaštitom.

Vozimo se posavskom ravnicom. Iza nas ostaju šuma za šumom, polje za poljem.

Djevojka iz Bosanske Posavine.
(Foto: Mato Bičvić.)

Ulazimo u selo. Auto usporava vožnju. Michael otvara prozor. Želi svojim ušima čuti razgovor prolaznikā i otkriti kojoj vjerskoj zajednici pripadaju. Michael je doputovao u Bosnu sa solidnim predznanjem. Izvana dopiru riječi »Pomoz' Bog, Stevo!« kojima postariji muškarac pozdravlja svoga susjeda. Michael se okreće prema meni i sa samouvjerenim osmijehom kaže: »*This is a Serbian Orthodox village!*« (Ovo je selo pravoslavnih Srba!)

Odgovaram da stvar nije baš tako jednostavna. Objašnjavam da je, *u prošlosti*, to uistinu bilo veliko pravoslavno selo. Jedne su novine iz 2009. godine zapisale: »Obudovac je najveće srpsko selo ne samo u opštini Šamac, nego i cijeloj Bosanskoj Posavini«.⁴⁸ Ipak je selo počelo izumirati. Domaći sin,

⁴⁸ Vesna Orlović, »Obudovac: veliko srce Posavine«, *Posavina* (Brčko), august/kolovoz 2009., str. 36.

Obudovčanin Ilija K. Pavlović, s tugom je zapisao prije 18 godina (2012.):

»Nema svadbi, nema rađanja, a ni kršćenja, samo sahrane. Očito selo odumire krupnim koracima. Možda se ipak neko pobrinuo da sahrani i moje rodno selo, moj Obudovac, jer umiranje u njemu je već odavno počelo. Iz dana u dan sve je više zaključanih kuća, a sve manje kuća u kojima ima neka živa duša. Ubrzo će pokopati i moje selo. Jedino što će mi preostati je da mu činim opijelo. Potrudicu se da mu priložim pomen i otračim zadušnice, a spomenik sam već naredio da se podigne i osvješta. Vječna mu pamjat!«⁴⁹

Za Obudovac je saznao jedan ruski bogataš i istinski pravoslavni vjernik iz Sibira. Zove se Vladimir Šohin. On je odlučio kupiti cijeli Obudovac. Nastanio se u selu i oženio Obudovčankom. (Ona je, nažalost, preminula 2025. godine.)

Kada je kupio Obudovac, Vladimir je na ulazu u selo podigao veliki spomenik s natpisom: »ОПІ-ЕЛ-ОИ«. To je pomodan način pisanja riječi »Opijelo« (srpski ОПИЈЕЛО). Način pisanja podsjeća na japansku igricu »Yu-Gi-Oh«, kojom se Vladimir oduševljavao u djetinjstvu. Naziv sadrži i jedno od hebrejskih imena za Boga (EL). Zakoni EU dopuštaju kratice do šest slova, pa je Vladimir zatražio (i dobio!) posebno odobrenje za kraticu od sedam slova.

Nažalost, Obudovac je danas (2030.) opustjelo mjesto sa nekoliko domaćih staraca i starica. Prolaznik koji je rekao »Pomoz' Bog, Stevo!« nije bio Obudovčanin, nego trodimenzionalni proizvod holografije. Zahvaljujući Vladimirovim naporima, Obudovac je pun holo-Obudovčana.

Umorni posjećujemo ruskog vlasnika Obudovca. Vladimir je istinski kršćanski vjernik, ali i zaljubljenik u suvremenu tehnologiju. On pruža i besplatne usluge onima koji traže najdublju duhovnu istinu. Rusi to nazivaju богоискательство, što znači *bogotražiteljstvo*.

Vladimir nas dovodi do prostrane gostinjske sobe. Zove se »Odaja duhovnosti«. U njoj se odvijaju razgovori o najtežim duhovnim pitanjima. Umorni Michael ulazi u odaju. Nakon petnaestak minuta vraća se sijajući sav u licu. Pitam ga kako je izgledalo traženje Boga u Bosanskoj Posavini. On odgovara da je bilo onako kako je to predvidio jedan Amerikanac koncem 20. stoljeća:

Opet u svojoj sobi, sklupčan na podu, postao sam kao u magli svjestan jednoličnoga glasa s mojega radnog stola:

»Ovdje Bog. Ima li ikoga s kim biste željeli razgovarati? S Allahom, Krišnom, Jahvom, Kristom ili s bilo kojim drugim bogom?«

»Ja moram znati da postojiš. Osjećam se tako napuštenim.«

»Za napuštenost je dobar Krist, Sin. Onda, je li On Vaša želja?«

»Da, u redu.«

»To će koštati 95 dolara po minuti.«

»Devedeset pet dolara?«

»Hajte, molim Vas, ovo je prava stvar: punokrvni bogodoživljaj uz bezuvjetno jednomjesečno jamstvo da će novac biti vraćen ukoliko niste zadovoljni. Vi to [bogodoživljaj] dugujete sebi. [...]«

Devedeset pet dolara je pretjerano mnogo, ali sam se svejedno ukopčao. Suočen s tom egzistencijalnom pustoćom (ili je to prividnost?), smatram da svatko mora imati jednoga boga.⁵⁰

Vladimir nas poziva da do sutra budemo njegovi gosti. Prihvaćamo ljubaznu ponudu. Kaže da će nama i protostavroforu Đoki Laziću iz sela Miloševac večeras »pokazati iznenađenje«. Dodaje da je to iznenađenje, kao plod jedinstva istočnih i zapadnih crkava, njegov dar svijetu za dvije tisućitu godišnjicu Kristova uskrsnuća.

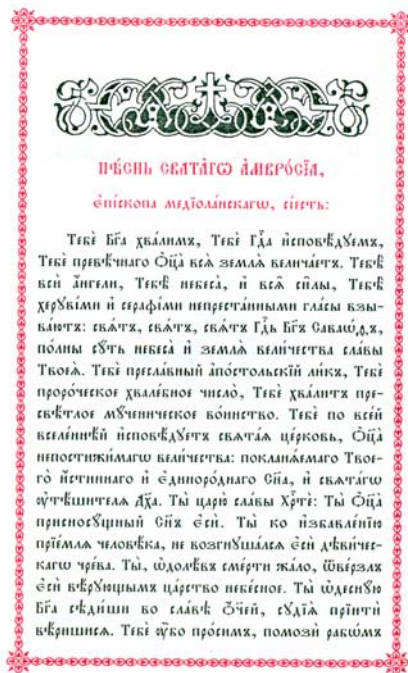
Blagujemo večeru. Michael pita Vladimira koja mu je molitva najdraža. Ovaj odgovara da je to molitva Filareta, metropolita moskovskoga čudotvorca: »Gospode, ne znam što da molim od Tebe. Ti jedini znaš što je meni potrebno. Ti ljubiš mene više nego što ja umijem ljubiti sebe. Oče, daj sluzi Tvojemu ono što ja sâm ni iskati ne umijem.«

⁴⁹ Илија К. Павловић, *Мост у прошлост* (Модрича: Српски културни центар, 2012.), стр. 117.

⁵⁰ Tom Dworetzky, »Varieties of religious experience: The Church of the All Net – a virtual house of worship«, *Omni*, lipanj 1994., стр. 22. Prividnost = *virtuality*.

Nakon večere, kada se posve smračilo, oko 22 sata, izlazimo pred obudovačku Crkvu Rođenja Presvete Bogorodice. Vladimir kaže da će se cio svečani događaj *u stvarnosti* moći vidjeti jedino na području Obudovca. Međutim, događaj će preko posebnog holokanala pratiti i nekoliko pravoslavnih i katoličkih ustanova, kao i Institut za ekumenizam, Taoistički centar iz Doboja te Budistički institut u Brčkom. Holoprijenos je omogućen zahvaljujući susretljivosti Koprivljanskoga radija pokraj Modriče. (Koprivljanski je radio zadržao svoje staro ime iz poštovanja prema tradiciji, ali sada posjeduje najsvremeniji holokanal za prenošenje lokalnih vijesti.)

Događaj je započeo kada je Vladimir pristisnuo dugme svojega holouređaja. Zrakom zatrepere anđeoski glasovi koji slave Boga na – starocrkvenoslavenskom jeziku! U istom času na obudovačkom nebu, točno iznad crkve, pojavljuje se snop laserskih zraka. Laserske zrake na nebu tvore crvenkast okvir unutar kojega naizmjenice trepere bijela i tamna slova molitve »Tebe Boga hvalimo«. Slova izgledaju ovako:

Oko zvonika crkve lebdi dvanaest milozvučnih anđela. Odozgo, iz zraka, polagano se spuštaju valovi miomirisna na nas četvericu:

Vladimira, protu Đoku, Michaela i mene. Dok poput laganih pahuljica na nas naizmjenično padaju mirisi ružmarina, ljiljana i lavande, sve treperi od punine i miline.

Ujutro odmorni nastavljamo putovanje. Auto pita: *Destination?* (»Odredište?«) Odgovaram da je odredište franjevački samostan Dubrave pokraj Brčkoga. U samostanu živi skupina katoličkih redovnika. Oni poštuju vjersku tradiciju. Mole se i rade u raznim projektima. Neki sudjeluju u međunarodnom projektu »Prevođenje načina života«.

Voditelj projekta pojašnjava da projekt polazi od činjenice da se 1960-ih dogodio *jezični* raskid s kršćanskom tradicijom. To se dogodilo zbog novoga načina života. Napuštanje tradicionalne poljoprivrede značilo je ujedno i nerazumijevanje kršćanskih tekstova poput Matejeva evanđelja (3:12) koje ovim riječima najavljuje Spasiteljjev dolazak:

»U ruci mu vijača, pročistit će svoje gumno i skupiti žito u svoju žitnicu, a pljevu spaliti ognjem neugasivim«.

Mlađi naraštaji Posavljaka, kaže voditelj projekta, ne znaju što znače riječi »vijača«, »gumno« i »pljeva«.

Nakon uspješno završenog projekta »Prevođenje načina života«, samostanska je zajednica dobila financijska sredstva za drugi projekt. Novi projekt se zove »Prevođenje vjerskog života«. (Ovaj projekt podupire i Vatikanska banka.) Njegov je cilj ponuditi ne samo jezično točan, nego i vjerski ispravan prijevod ključnih kršćanskih istina u druge svjetske vjere (islam, židovstvo, budizam i taoizam). Sudionici projekta polaze od pitanja:

Ako se izraz »kruh naš svagdanji« iz molitve *Očenaš može* prevesti na jezik Kineza kao »riža naša svagdanja«, mogu li se i osnovni stavci kršćanske vjere prevesti na jezike ne-kršćanskih vjera?

Istraživači su krenuli od pretpostavke da se temeljni stavci jedne univerzalne vjere mo-

raju moći točno i istinito prevesti u drugu vjeru koja polaže pravo na univerzalnost.

Naša posljednja postaja je franjevački samostan u Tolisi. Želimo pogledati Muzej Bosanske Posavine koji djeluje pri samostanu.

Crkva i samostan u Tolisi.
(Foto: Perica Dujmenović.)

Gvardijan je srdačan. Kaže da imaju jedan od najsuvremenijih muzeja u Europi. Michaela zanima zadnji rat (1992.-1995.), čije se posljedice osjećaju i 2030. godine.

Ravnateljica muzeja, Kristina Čustonjić, ponosno kaže da su upravo završili dosad najopsežniju holodatoteku o tom ratu. U muzej je prenesena i arhivska građa o Bosanskoj Posavini koja je donedavno bila smještena u Državnom arhivu RH u Slavanskom Brodu. Kristina nas vodi u veliku, dobro osvijetljenu prostoriju i kaže: »Ovdje, Michael, možete dobiti točan odgovor na bilo koje pitanje o tom ratu.«

Michael sjeda na izrezbaren stolac napravljen od oraškoga abonosa. Stolec je prekriven izvornim posavskim vezom. Michaela zanima koji su srpski dužnosnici spominjali Posavinu pred početak ratnih djelovanja.

Odmah se aktivira holofilm telefonskog razgovora vođenog 15. veljače 1992. između Radovana Karadžića i Dobrice Ćosića. Nekoliko centimetara iznad velikoga stola pojavljuju se dvije kugle od raznobojnog svjetla. U njima se vide likovi Radovana Karadžića i Dobrice Ćosića. Situacije su uma-

njene u prostoru (likovi su visoki oko 25 centimetara). Vide se i predmeti oko njih, u njihovim odvojenim prostorijama. Sve izgleda kao u stvarnosti, sa svim pratećim zvukovima. Pred našim se očima odvija telefonski razgovor dvojice muškaraca iz 1992. godine:

Ćosić: A dobro, Muslimani i ne pokušavaju da generalizuju svoj prostor.

Karadžić: Ma i ne pokušavaju, a oni imaju dobro integrisan prostor u centralnoj Bosni koji je stvarno najbogatiji i najrazvijeniji. To je Visoko, Zenica, onda gore Tuzla, onda ona Gračanica, Lukavac i tako dalje taj, to...

Ćosić: Da, bogati, oni imaju jaku industriju.

Karadžić: Da, da, oni tu dobro stoje u tome. Hrvati isto imaju integrisano dole od zapadne Hercegovine do centralne Bosne. A u Posavini smo ih mi iskdali, međutim, tu se možemo dogovoriti oko pasaža nekih, ili nešto ovako.

Ćosić: Vi ste lepo poljop..., ratari i stočari.⁵¹

Ravnateljica muzeja pojašnjava da *pasadž* znači »koridor«.

Zatim nas Gvardijan vodi u drugu, veliku prostoriju. Tu se, uza zid, nalazi holoskenerska srednje veličine (3 puta 3 metra). Na sjajnu površinu skenera Michael stavlja svoju kanadsku putovnicu. U istom času pojavljuje se kopija putovnice na sredini sobe, u zraku. Kopija izgleda kao izvorni predmet, osim što je bez težine.

Gvardijan nas obavještava da taj najnoviji model 4D-holoskenerski ima još neke mogućnosti.⁵² Primjerice, on može očitavati *vjersku energiju* vezanu uz neki predmet. Pritiskom na dugme 4D-holoskenerskog predmeta (a ne holoprojekcije) pojavljuje se sjajni odbljesak (poput isijava-

⁵¹ Predmet: Razgovor vođen dana 15. 2. 1992. između Radovana Karadžića i Dobrice Ćosića. Interni broj: CD-5-30-11/01/006. Zapadne su službe prisluškivale (»presretale«) i snimale telefonske razgovore između vodećih dužnosnika i časnika s područja bivše Jugoslavije. Snimljeni razgovori su korišteni kao dio dokaznog materijala za Haški sud. Zvučni snimci uz prijepise na hrvatskom (bosanskom, srpskom) i engleskom jeziku dostupni su pri http://www.domovina.net/tribunal/page_006.php.

⁵² 3D-skeneri i infracrveni senzori razvijeni su još početkom 2010-ih godina. Vidjeti Rakesh Sharma, »A New Scan For 3D Printing And Augmented Reality«. Dostupno 15. 10. 2013. pri <http://www.forbes.com/sites/rakeshsharma/2013/10/15/a-new-scan-for-3d-printing-and-augmented-reality/>.

nja na 2D-elektrofotografiji). Debljina od-
bljeska pokazuje količinu (dubinu) vjere ve-
zane uz predmet.

Michael pita imam li sa sobom neki vjerski
predmet. Na ovo duhovno putovanje ponio
sam krunicu⁵³ moje pokojne majke. Pola-
gano spuštam krunicu na površinu holoske-
nera. U tom času cijela prostorija zablista
kao da u njoj gori vatra. »Mama je uistinu
vjerovala u Boga«, prošaputa Gvardijan.

Razmišljam u sebi: koliko bi tek zasvijetlio
zid stare posavske kuće u kojoj su svaki dan
svi ukućani molili?⁵⁴ ■

Starinska kuća u Bosanskoj Posavini.
(Snimljeno 2012.)

⁵³ Hrvati katolici u Bosanskoj Posavini imaju pet riječi za nanizana
zrnca koja služe za brojenje molitava: *krunica*, *číslo*, *očenaši*,
patrice i *brojanica*. (Krunica obično ima 59 molitvenih zrnaca.)
Pravoslavni Srbi nazivaju svoja molitvena zrnca *число* i *броја-
ница* (ruski: чётки; također вервица i starija лѣстовка). Grčke
brojanice (κομπολόι) proizvode i zvuk sudaranjem zrnaca. Pra-
voslavne brojanice mogu imati 33, 50 ili 100 čvorova i različit
broj zrna (naprimjer, 5). Muslimani poznaju mali *tespih* (od 33
zrna) i veliki *tespih* (99 zrna). Osim kršćana i muslimana, molit-
venim se zrcima koriste i budisti, hinduisti i bahajci (Bahá'í).

⁵⁴ »Odjednom se u duhu nađemo u sobi stare rodne kuće u vri-
jeme djetinjstva, kada je vatra naložena hrastovim i jasenovim
cjepanicama koje su, pretvarajući se u plamen, otpuštale samo
sebi svojstven i tako pamtljiv miris, koji se utapao u zidovima
blatom oblijepjene i krečom objeljene sobe. Plamen je kroz
one otvore puknute vrele [metalne] plate dopuštao igru šarā po
unutrašnjosti večernjim sumrakom obavijenoga i tek okrećenog
"duvara" koji je godinama stvarao naslage slične onima koje
nalazimo u kanjonima prastarih planina, ostavljajući istovreme-
no u njihovim porama *slojeve molitava* izrečenih preko usana
naših roditelja i nas ukućana...« [Preč. Jakov Filipović, dekan
Doborskog dekanata, »O Posavskoj enciklopediji«, Uz *Enci-
klopedijski rječnik Bosanske Posavine* Ante Kneževića. Pose-
ban otisak. (Jošava kraj Odžaka: autorova naklada, 2013.), str.
4, isticanje je dodano.]

Bosanska Posavina 2030.

Projekt broj 1

Udruge građana »fra Grga Vilić«

Predsjednik Udruge

mr. sc. Anto Knežević
email: antoknez@gmail.com

Predsjednik skupštine Udruge

Miro Sirovina

Dopredsjednik skupštine Udruge

mr. sc. fra Petar Andrijanić

Upravni odbor Udruge

Jozo Blažević Jokan ■ Anto Knežević (predsjednik) ■ Ivo
Lubina Dino ■ dr. med. Matija Knežević-Marković ■ fra Petar
Matanović ■ inž. Pavo Vilić ■ fra Anto Zrakić

Tajnica Udruge

Anela Tipura
email: a_nela_1986@hotmail.com

Nadzorni odbor Udruge

Mijo Ćosić, dipl. ing. ■ Ivo Matić, dipl. pravnik ■
Suljo Tahirović, dipl. ing. polj.

Sud časti Udruge

Tomislav Božić, dipl. pravnik ■
Ilija Džepina, Univ. spec. mech. dipl. ing. ■
fra Mladen Jozić

ID number Udruge: **4254124190009**

Beneficiary Bank: **Raiffeisen Bank dd BiH**

Bank Address: **Zmaja od Bosne bb, Sarajevo, BiH**

Bank account number: **1610250029510066**

Swift Code: **RZBABA2S**

IBAN Code: **BA391611250000640197**

Full beneficiary name: **Fra Grga Vilić Udruga građana**

Full beneficiary address: **Potocani bb Odžak**

Projekt »Bosanska Posavina 2030.« uređuju:

Prof. dr. Ivo Grgić (recenzija i uvod) ■ mr. sc. Anto Knežević
(urednik)

Tisak

Promedia, Modriča
email: promedia.rs@gmail.com

Fotografije

Uza svaku sliku (osim slika suradnikā) naznačen je autor ili vlasnik.
Ako ime nije navedeno, fotografiju je snimio predsjednik Udruge.

Logo Udruge

Goran Bačić

Mrežna stranica

www.fra-grga-vilic.com

email

a_nela_1986@hotmail.com

Adresa

Društveni dom Jošava
Potočani bb ■ 76290 Odžak
Bosna i Hercegovina